

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

БЕЛАРУСЬ — ІРАК

**БУДУЦЬ АРАЦЬ
НАШЫМІ ТРАКТАРАМІ**

У канцы сакавіка ў Мінску пабывала ўрадавая дэлегацыя Ірака. Адна з мэт візіту — перагаворы аб пастаўках у гэтую краіну трактароў «Беларусь».

Члены дэлегацыі наведалі Мінскі трактарны завод. Дасягнута дамоўленасць аб пастаўках у Ірак трактароў «Беларусь» розных мадыфікацый у рамках атрымання дазволу санкцыйнага камітэта ААН. Па выніках перагавораў падпісаны Пратакол аб намерах, дзе адлюстраваны пытанні паставак трактароў, сервіснага абслугоўвання, адкрыцця ў Багдадзе прадстаўніцтва ВА МТЗ, а таксама ўдзелу завода ў спецыялізаванай выставе сельскагаспадарчай тэхнікі ў кастрычніку гэтага года ў сталіцы Ірака.

АХОВА ЗДАРОУЯ

**БУДЗЕМ МЕЦЬ
СВАЮ ГЛЮКОЗУ**

Праект па арганізацыі выпуску 5 тысяч тон глюкозы ў год на драгічынскім дзяржаўным прадпрыемстве «Эксон» уключаны ў дзяржаўную праграму імпартазамышчэння і Рэестр высокатэхналагічных вытворчасцей на перыяд да 2004 года.

Як стала вядома, стварэнне на Брэстчыне ўласнай вытворчасці глюкозы дасць магчымасць не толькі поўнаасцю адмовіцца ад імпарту гэтай прадукцыі ў рэспубліку, але і значную яе частку экспартаваць у краіны СНД. Акрамя таго, у сельскіх працаўнікоў вобласці з'явіцца пастаянны рынак збыту бульбы, якая з'яўляецца асноўнай сыравінай для гэтай вытворчасці.

Дзяржаўнае прадпрыемства «Эксон» некалькі гадоў таму пачало сваю дзейнасць на базе недабудаванага завода медыцынскіх прэпаратаў і вырабаў. У адпаведнасці з планам яго рэструктурызацыі, першапачаткова была зманціравана лінія па вытворчасці гематагену, якога ў мінулым годзе выпусцілі 194 тоны — амаль у два разы больш, чым прадугледжана праектнай магутнасцю. А не так даўно на «Эксоне» была арганізавана і вытворчасць сіропу шыпшыны. Прадпрыемства мае намер выпускаць не менш як 270 тысяч літраў сіропу ў год. На ім створана звыш двухсот рабочых месцаў, і ўжо ў мінулым годзе атрымана 3,4 мільярда рублёў прыбытку.

ЗАМЕЖНЫЯ ГАСТРОЛІ

ПРАЙШЛІ З ПОСПЕХАМ

6 красавіка ў Вялікабрытаніі і Ірландскай Рэспубліцы завяршыліся гастролі аркестра Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, у рамках якіх прайшлі канцэрты ў Дубліне, Манчэстэры, Іорку, Нотынгеме, Баце, Брэдфардзе. У іх узялі ўдзел таксама салісты беларускіх тэатраў оперы і музычнай камедыі.

Аркестр выступіў у Нотынгеме — горадзе-пабраціме Мінска. На канцэрце прысутнічаў лорд-мэр Нотынгема, які выступіў з прамовай у падтрымку ўмацавання пабрацімскіх сувязяў паміж двума гарадамі. Падчас выступленняў выеннага аркестра беларускіх Узброеных Сіл у Манчэстэры і Кройдане за вялікі ўклад у аказанне гуманітарнай дапамогі Беларусі ордэнам Францішка Скарыны былі ўзнагароджаны грамадскія дзеячы Вялікабрытаніі Л. Уолкер і В. Маці. Аркестр Узброеных Сіл Беларусі запрошаны наведаць Вялікабрытанію ў лістападзе-снежні 1998 года.

ПРЭМІЯ ГЕНРЫ ФОРДА

«Еўрапейская прэмія Генры Форда за захаванне культурнай спадчыны і навакольнага асяроддзя» ўручана пераможцы конкурсу 1997—1998 гадоў Ірыне Віаленці — аграному дзяржпрадпрыемства «Мінская гароднінная фабрыка».

Агульнаеўрапейскае журы ўзнагародзіла Нацыянальную прэміяй і грашовым прызам 2500 долараў ЗША праект пад назвай «Захаванне і далейшае развіццё лекавага саду Віаленці», які прадставіла на разгляд журы Ірына Канстанцінаўна. Яна паставіла перад сабой мэту захавання плантацыю жэньшэню і дзвесце іншых відаў лекавых траў, якія займаюць 17 гектараў. Многія з гэтых раслін — прадстаўнікі знікаючай зямлі еўрапейскай і далёкаўсходняй флары.

Ірына Віаленці будзе ўдзельнічаць у Еўрапейскім фінале конкурсу, які адбудзецца 5 мая ў Стамбуле.

НА ЗДЫМКУ: з узнагародай Ірыну ВІАЛЕНЦІЙ павіншаваў генеральны дырэктар завода «Форд Юніон» Ніл КЭМПБЭЛ.

НА ПРЫЗ СЯРГЕЯ СМАЛЯ

Міжнародны юнацкі турнір па вольнай барацьбе на прызы чэмпіёна свету, сярэбранага прызёра XXV Алімпійскіх гульняў Сяргея Смалья адбыўся ў Гомелі. Гэта ўжо трэці турнір. Ён збірае юнакоў з Расіі, Прыбалтыкі, Украіны і ўсіх абласцей Беларусі на спартыўнае свята, якое праводзіцца ў яго гонар. У гэтым годзе, выступаючы ў складзе зборнай Беларусі, Сяргей узяў Гран-пры на Міжнародным турніры ў Кіеве, заваяваўшы тым самым пучэўку на Гульні добрай волі-98.

НА ЗДЫМКУ: заслужаны майстар спорту, член зборнай рэспублікі па вольнай барацьбе Сяргей СМАЛЬ з жонкай Таццянай.

ЗАЯВА ДЗЯРЖДУМЫ РАСІІ

**УМАЦОЎВАЦЬ
ПАЗІЦЫІ БЕЛАРУСІ**

Дзяржаўная Дума прыняла заяву «У сувязі з разглядам у кангрэсе ЗША пытання аб адносінах з Рэспублікай Беларусь».

У заяве адзначаецца, што «5 сакавіка 1998 года група кангрэсменаў ЗША па ініцыятыве сустаршыні камісіі па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе К. Х. Сміта ўнесла на разгляд палаты прадстаўнікоў кангрэса ЗША праект рэзалюцыі, у якім змяшчаецца заклік да прэзідэнта ЗША Клінтана не аднаўляць рэжым найбольшага спрыяння ў адносінах прадукцыі, што вырабляецца Рэспублікай Беларусь, у выпадку, калі ў гэтай дзяржаве не адбудзецца «значнае паляпшэнне» становішча з захаваннем правоў чалавека». У якасці падставы такой меры ў праекце амерыканскай рэзалюцыі прыводзіцца, на думку расійскіх дэпутатаў, «тэндэнцыйны набор аргументаў, з дапамогай якіх аўтары дакумента яўна спрабуюць аказаць ціск на суверэнную дзяржаву, якая не жадае ісці ў фарватэры амерыканскай глабальнай палітыкі».

Дзярждума, «пацвярджаючы сваю прынцыповую пазіцыю ў пытанні аб далейшым умацаванні Саюза Беларусі і Расіі, заяўляе аб сваёй рашучай нязгодзе з прымянямай ЗША палітыкай двойных стандартаў у галіне правоў чалавека і спробамі аказаць ціск на Рэспубліку Беларусь».

Палата заклікала Прэзідэнта РФ Барыса Ельцына і ўрад «прыняць усе неабходныя меры па ўмацаванні міжнародных пазіцый Саюза Беларусі і Расіі».

ДАБРАЧЫННАСЦЬ

**РЭКАНСТРУКЦЫЯ
БАЛЬНІЦЫ**

Магілёўская асацыяцыя прамыслоўцаў і прадпрыемальнікаў вырашыла сабраць сродкі на рэканструкцыю гарадской больніцы хуткай медыцынскай дапамогі і набыццё медыцынскага абсталявання.

Прадпрыемальнікі не засталіся раўнадушнымі да таго, што матэрыяльная база ўстановы, якая мае 196-гадовую гісторыю, знаходзіцца ў такім дрэнным стане. Яны вырашылі сабраць сродкі па прынцыпу: хто колькі можа. Ужо створаны штаб рэканструкцыі, які ўзначаліў намеснік старшыні гарвыканкома Уладзімір Цумараў.

ВЫНАЙШЛІ

ВОСЬ ГЭТА СКАЛЬПЕЛЬ!

1 мільён долараў каштуе распрацоўка віцебскага Інстытута тэхнічнай акустыкі Нацыянальнай акадэміі навук. Вучонымі вынайдзены скальпель з рэжучым кантам 1—2 мікрона, тады як да гэтага часу ў свеце прымяняецца хірургічны нож у 5 мікронаў і больш.

АГРАРНАЯ АДУКАЦЫЯ

ПЛАЦІ САМ

Бюджэтныя ўкладанні ў сістэму аграрнай адукацыі скарачаюцца на 20 працэнтаў. Аб гэтым паведамлена на рэспубліканскай нарадзе кіраўнікоў навучальных устаноў сельскагаспадарчага профілю. У сувязі са скарачэннем аб'ёмаў фінансавання ў гэтым годзе мяркуюцца абмежаваць прыём студэнтаў, увесці платнае навучанне па шэрагу спецыяльнасцей.

АДУСЦЮЛЬ ПАКРЫСЕ

НОВАЯ мадэль трактара «Беларусь», прызначанага для пакупнікоў далёкага замежжа, створана на Мінскім трактарным заводзе. У ім выкарыстаны шэраг самых важных рабочых вузлоў фірм «Карара» і «Перкінс». Магчыма, на новых трактарах будуць устапоўлены і бартавыя камп'ютэры.

УСТАНОЎЧАЯ канферэнцыя Усебеларускай жаночай лігі прайшла ў Мінску. Галоўная мэта новай грамадскай арганізацыі — аб'яднанне жанчын, якія выступаюць за асноўныя вартасці сацыял-дэмакратыі: свабоду, роўнасць, салідарнасць, сацыяльную справядлівасць.

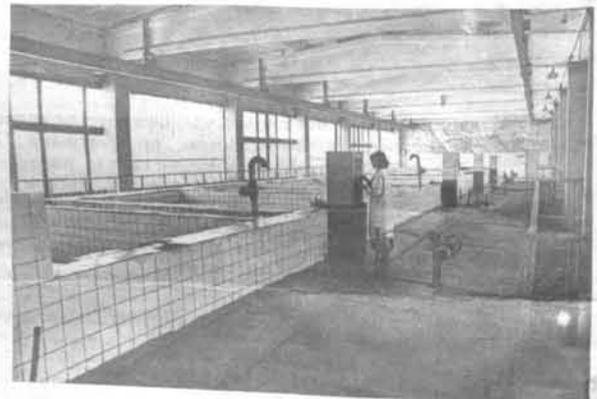
САМЫ небяспечны ў Беларусі — аграпрамысловы комплекс. На яго долю прыпадае аж 40 працэнтаў усіх граўм, атрыманых у 1997 годзе, якія закончыліся смерцю. 28 працэнтаў склалі цяжкія траўмы.

АКБ «БЕЛАГРАПРАМБАНК» адкрывае сёлета крэдытную лінію для падтрымкі і развіцця фермерскіх гаспадарак у памеры 150 мільярдаў рублёў.

ГРОДЗЕНСКАЕ вытворчае аб'яднанне «Азот» удастоена міжнароднага прыза за лепшую гандлёвую марку. Аб'яднанне стала таксама членам «Клуба лідэраў гандлю», у які ўваходзяць прадстаўнікі 145 краін.

У РЭСПУБЛІКАНСКІМ інстытуце вышэйшай школы і гуманітарнай адукацыі адкрыліся курсы «Правы дзіцяці і Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека». Курсы арганізаваны сумесна з беларускай Асацыяцыяй «Садзейнічання ААН».

КОЛЬКІ ВАДЫ СПЛЫЛО...

Віцебскаму водазабору № 1 больш за 100 гадоў. Ён адзін з самых старых у Беларусі, за сваю гісторыю перапамапаў столькі вады, што ёю можна было б пакрыць тэрыторыю рэспублікі слоём у два метры.

НА ЗДЫМКУ: у зале фільтраў водазабору.

ПАЛІТЫЧНЫЯ ПАРТЫІ

ВЫКЛЮЧАНЫ З РЭЕСТРА

Міністэрства юстыцыі выключыла шэраг палітычных аб'яднанняў з Дзяржаўнага рэестра палітычных партый. Размова ідзе аб Партыі аматараў піва, партыі Беларускі навукова-вытворчы кангрэс, Беларускай аб'яднанай спартыўнай партыі, Партыі ўсебеларускага адзінства і згоды, партыі «Ачышчэнне» і народнай партыі «Адраджэнне». Падставай для такога рашэння стала фактычнае спыненне дзейнасці названых палітычных аб'яднанняў.

ДРАЎЛЯНЫЯ ПАДШЫПНІКІ

Новы тып падшыпнікаў, што самі змазваюцца, пачалі выпускаць у акцыянерным таварыстве «Гомельскі ГПЗ». Функцыі традыцыйных шарыкаў у іх выконвае звычайная драўніна, прамочаная спецыяльнай сумессю. Акрамя эканоміі металу, што адбілася на кошце падшыпніка, на заводзе дабіліся і зніжэння працаёмкасці вытворчасці. Адначасова павышана даўгавечнасць работы падшыпніка, асабліва ў агрэсіўным асяроддзі. Рухомая драўніна ўжо знайшла сваё прымяненне ў сельскагаспадарчых механізмах, у прыватнасці сееяках, іншых механізмах.

Навінка ўкаранёна ў вытворчасць па распрацоўках вучоных Бела-

рускай акадэміі інжынераў транспарту, якія запатэнтавалі сваё вынаходства.

НА ЗДЫМКУ: інжынер-тэхнолаг Іван ФАМЕНКА і начальнік тэхнічнага аддзела прадпрыемства Рыгор ГАФІ з узорамі новых падшыпнікаў.

ЛЁС ЧАЛАВЕКА

БАЦЬКА І СЫН

Дом Уладзіміра Шакуна, у мінулым ляснога тэхніка Белакарэцкага лясніцтва Валожынскага лясгаса, стаіць на водшыбе ад вёскі. Ён яшчэ моцны, як і яго 84-гадовы гаспадар. Аднак час няўмольны. Парэнчы паддашкавага балкона струхлелі. Сцены зруба, некалі абшытага дошчачкай і пафарбаваныя ў сіні колер, пабляклі і падгнілі.

У 42-м дом згарэў. Тады ад рук карнікаў пацярпела ўся вёска. Падвор'е У. Шакуна падыходзіла да самага лесу. Так што партызаны брыгады "Чкалавец", што дыслацыравалася ў Налібоцкай пушчы, наведваліся да яго часта: і проста на агеньчык, і як да сувязнога. У той памятна год Уладзімір Афанасевіч ажаніўся. Нягледзячы на трывожны час, у доме гримела музыка, спявалі песні, танцавалі, неслася дружнае "горка". Словам, гулялі, як належыць на вяселлі. Усе сьлячане прыйшлі павіншаваць маладых. А праз некалькі дзён вёска была спалена дашчэнту карнай экспедыцыяй немцаў. Лес схаваў людзей. Аднак адраділася вёска Белакарэц толькі праз два гады.

На старым бацькоўскім фундаменце паставіў У. Шакун новы дом, і жыццё стала паступова наладжвацца. Зноў пайшоў працаваць лясаводам.

А звязаны з лясной справай Уладзімір Афанасевіч яшчэ з "запольскага часу".

Мала засталася старажылаў, якія маглі б расказаць аб асаблівасцях графскага палявання. Уладзімір Афанасевіч быў непасрэдным удзельнікам паляўнічых забаў братаў Міхаіла і Уладзіміра Тышкевічаў, як гаворыцца, і па абавязку службы.

— Добра жылі ў той час леснікі, — успамінае У. Шакун. — За ахову лесу ляснік атрымліваў 20 злотых, 15 пудоў хлеба, 6 гектараў сенакоса з умовай, што на пакос ён будзе наймаць людзей. Выдаваўся воз, конь, ружжо. Па ўсім перыметры графскіх угоддзяў, а гэта прыкладна 20 тысяч гектараў, стаялі леснічоўкі, так званыя кардоны, дзе жылі леснікі са сваімі сем'ямі. Наладжана была

між імі і тэлефонная сувязь.

У той час не было такога паняцця, як рубка дзеля догляду лесу. Лес рос сам па сабе. Сухастой перагніваў, удабраючы лясную падсцілку. Цяпер жа ўсё па-іншаму. Знікаюць непраходныя гушчары, лясны ператвараюцца ў гарадскія паркі.

Усё гэта засталася ў памяці лясавода, у яго багатай і нябачнай кладовы. Ці дрэнна, ці добра ўсё было, тым не менш, жыццё працягвалася. У новым доме нарадзіліся сыны. Ад яго ганку праводзіў ён у апошнюю дарогу і сваіх бацькоў, а праз многа год і жонку.

Як ні спрабаваў бацька абудзіць у старэйшым сыне любоў да лесу, таго больш цягнула да радыётэхнікі, канструавання. Малодшы ж Васіль хадзіў проста па пятах. Бацька на паляванне — і ён за ім. Так што большая частка дзяцінства яго прайшла ў вандроўках па паляўнічых сцэжках.

Сёння Васіль Шакун — галоўны паляўніцтвазнавец Валожынскага лясгаса. І наведваецца на сядзібу бацькі не толькі, каб справіцца пра здароўе старога, дапамагчы па гаспадарцы, але і расказаць пра сваю работу, пра свежыя лясныя навіны, пра чарговае паляванне. Цяпер Васіль Шакун, як і яго бацька некалі, наладжвае паляванні для замежных аматараў дзічыны. Неяк у знак удзячнасці нямецкі паляўнічы запрасіў да сябе ў госці. Памятнай засталася паездка ў Германію для Васіля. Многа фатаграфій сабрала ў яго сямейным альбоме, якія могуць расказаць пра яго паляўнічы будні. Побач з каляровымі прыгожымі здымкамі пажаўцелыя бацькоўскія аб тых жа лясных баталіях. Але галоўная з іх — фотапартрэт бацькі на сцяне: малады чалавек у ваеннай форме войска Польскага конна. Такі ж партрэт вісіць і ў доме яго бацькі Уладзіміра Шакуна.

Сяргей САБАДАШ.

НА ЗДЫМКАХ: Уладзімір ШАКУН ля свайго дома; Уладзімір Афанасевіч з сынам Васілём.

Фота Віктара СТАВЕРА.

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

скарэцілася да 4 тысяч, пясца — з 13 тысяч да 8,3 тысячы. На 33 тысячы паменшылася пагалоўе норкі. Аднак скарачэнне пагалоўя пушнога зверга адбылося ў асноўным за кошт прадпрыемстваў сістэмы Міністэрства сельскай гаспадаркі, а ў сістэме Белкаапсаюза пагалоўе працягвала расці. Тым не менш, галіна сёння перажывае не лепшыя часы, і самым цяжкім для яе стаў мінулы год. У сувязі з рэзкім зніжэннем попыту і цен на пушна-футравую сыравіну звергадоўля на сённяшні дзень апынулася ў крайне цяжкім становішчы. Асноўнай прычынай стала рэзкае павелічэнне вытворчасці больш таннай скандынаўскай пушніны на расійскім рынку, які заўсёды быў асноўным месцам рэалізацыі беларускай пушніны.

У 1992 годзе прадпрыемствы спажывака-аперацыі, апынуўшыся ў складаным эканамічным становішчы, скарацілі пагалоўе норкі прыкладна на 20 працэнтаў. Аднак гэта паказала, што само па сабе скарачэнне пагалоўя праблем не вырашае, а вось вынікі

тып кароткавалосай норкі, у той час як даны від норкі з-за нізкага попыту ў Беларусі быў ліквідаваны яшчэ ў сямідзесятых гадах.

Да нядаўняга часу з-за таго, што не было іншага футра, наша карысталася нязменным поспехам у айчынным пакупніку, а замежныя аптавікі набывалі яго для экзотыкі. Аднак цяпер нам рэальна пагражае апынуцца на задворках сусветнага рынку пушніны, сведчаннем чаго служаць вынікі апошніх міжнародных аўкцыёнаў. Што тычыцца ўнутранага рынку, то пакупнікоў футра з норкі і пясца тут не так ужо многа, у асноўным попытам карыстаецца таннае футра. У той жа час, турэцкія і грэчаскія аптавікі прыязджаюць у Беларусь, закупаюць тут таннае футра, практычна, адходы, а потым шыюць з яго шубы, якія ўтрая даражэй прадаюцца на стадыёне "Дынама". Адзінае выйсце з гэтага тупіка — змяніць пагалоўе статку, набываючы звяроў новых парод, для чаго патрэбны валюта і падтрымка галіны на дзяржаўным узроўні ў выглядзе льготных доўгатэрміновых крэдытаў. Аднак аўчынка — а ў даным выпадку пясец — вырабу вартая, і, без сумнення, грошы, укладзеныя

НОРКА І ПЯСЕЦ НА МІЖНАРОДНЫМ АЎКЦЫЁНЕ

скарэчэння аб'ёмаў вытворчасці і продажу прадпрыемствы пушноў галіны адчулі практычна адразу, бо ўсе неабходныя затраты леглі на малую колькасць прадукцыі, за кошт чаго рэзка ўзрос яе сабекошт. Таму павелічэнне пагалоўя ў самы цяжкі час аказалася эканамічна апраўданым. Тым больш, што, як паказвае вопыт, спад і ўздым у звергадоўлі адбываецца кожныя пяць-сем год. Перыяд спаду ўдаецца перажыць далёка не ўсім гаспадаркам, затое тыя, хто захоўвае пагалоўе, у перыяд уздыму атрымліваюць вялікія прыбыткі.

Але беларускія падаткі робяць нявыгаднай вытворчасць нават каштоўнай пушніны. Менавіта акцызныя падаткі, на думку спецыялістаў, якія ў Беларусі значна вышэйшыя, чым на жывёлагадоўчыя галіны, практычна знішчылі ў рэспубліцы такую перспектыўную галіну, як нутрыегадоўля.

Складанай праблемай аказаліся падаткі і таможныя зборы. Жадаючых жа выдзеліць валютныя крэдыты знайсці вельмі цяжка, таму што вярнуць іх можна толькі раз у год. Адыграла сваю адмоўную ролю і падзенне цікавасці да футры на сусветным і ўнутраным рынках, якое знайшло сваё адлюстраванне ў выніках міжнароднага аўкцыёна, што прайшоў у Санкт-Пецярбургу ў канцы студзеня. На працягу ўсяго аўкцыёна было прададзена толькі 8 працэнтаў ад усяй выстаўленай норкі і не было прададзена ніводнай шкуркі пясца. Адна з прычын, па якіх ніхто не праявіў цікавасці да нашай пушніны, заключаецца яшчэ і ў тым, што на сённяшні дзень сабекошт шкуркі беларускага пясца складае 47 долараў, у той час як нарвежскі пясец з больш модным апушэннем футры і значна большага памеру каштуе 44 долары.

Беларуская пушніна магла б аказацца канкурэнтаздольнай на сусветным рынку, неканкурэнтаздольная толькі цэны, па якіх мы яе там вымушаны прадаваць.

Ёсць і яшчэ адна праблема, якую, на думку супрацоўнікаў Белспажывсаюза, не вырашыць без дзяржаўнай падтрымкі. У верасні 1997 года ў Фінляндыі адбыўся міжнародны аўкцыён, на якім з 2 мільёнаў 588 тысяч прададзеных там скандынаўскімі краінамі шкурак блакітнага пясца было куплена 100 працэнтаў, нягледзячы на тое, што максімальны кошт шкуркі даходзіў да 130 долараў. Было прададзена таксама 100 працэнтаў выстаўленых шкурак палярнай лясцы, янопадобнага сабакі, норкі. Нягледзячы на тэндэнцыі, што намічаліся ў свеце, амаль усе лічбы продажу сведчылі аб стойкім попыце на футра. "Амаль", таму што з выстаўленых на аўкцыёне 41 407 шкурак польскага блакітнага пясца не была прададзена ніводная! Такі ж лёс 31 000 расійскіх шкурак таго ж зверга. І справа тут зусім не ў міжнародным байкоце ці лабіраванні чыхінебудзь інтарэсаў. Проста на працягу доўгіх гадоў Расія і Польшча былі адрэзаны ад сусветных тэндэнцый моды на пушніну, і звергадоўля развівалася тут сваім шляхам, у выніку чаго славянскае футра мае цвёрдую восць, доўгі ворс, ды і ўвогуле вызначаецца па структуры апушэння ад таго, што сёння модна ва ўсім свеце. Акрамя таго, на сёння ў моду ўвайшоў скандынаўскі

ў пушную звергадоўлю, вернуцца поўнацю.

Яшчэ адна праблема, якая не дазваляе беларускай пушніне заняць належнае месца на сусветным рынку, — гэта якасць вырабу шкурак. Калі на непатрабавальным айчынным рынку шкуркі айчыннага вырабу ўдаецца рэалізаваць, то на знешнім рынку мы можам прадаць толькі сыравіну, бо наш выраб вельмі далёкі ад міжнародных стандартаў.

Асобай увагі заслугоўвае становішча, якое складалася ў пушноў звергадоўлі Міністэрства сельскагаспадарчых прадуктаў, дзе ўсёй галіной займаецца ўсяго адзін чалавек, старшыня савета сістэмы звергадоўлі пры міністэрстве Васіль Кандраценка. Ахапіць усе 60 гаспадарак ён, вядома ж, не ў стане, таму абслугоўвае па дагаворах усяго 10 калгасаў і саўгасаў. Астатнія 50 гаспадарак жывуць сваім, часта толькі ім вядомым жыццём, падпарадкоўваючыся не Мінсельгаспроду, а мясцоваму начальству.

Калі ў сістэме Белспажывака-аперацыі знаходзяцца спецыялізаваныя гаспадаркі, якія займаюцца толькі звергадоўляй, то ў сістэме Мінсельгаспроду развядзенне пушных звяроў, як правіла, з'яўляецца падсобным промыслам у буйных калгасах і саўгасах, арганізаваным там некалі для ўзняцця іх эканамічных паказчыкаў. А таму ўзрастае сабекошт прадукцыі, нярэдка сродкі, што вылучаюцца на звергадоўлю, укладваюцца ў жывёлагадоўлю і раслінаводства, не хапае ветэрынараў і заатэхнікаў.

Як гэта ні дзіўна, у Беларусі да гэтага часу адсутнічае орган, які фарміраваў бы і каардынаваў палітыку звергадоўлі ў цэлым. Адзінае выйсце, якое дапамагло б сёння паўнацэнна развівацца звергадоўчай галіне, на думку ўсіх зацікаўленых асоб, заключаецца ў аб'яднанні прадпрыемстваў гэтай галіны сістэмы Белспажывсаюза і Мінсельгаспроду. Стварэнне такой асацыяцыі дазволіла б цэнтралізавана кіраваць развіццём галіны, правільна размяркоўваць намаганні нешматлікіх спецыялістаў і тэхнолагаў, мэтанакіравана закупляць за рубяжом звяроў з моднай структурай апушэння, размяркоўваць кармы.

Сёння нямала нутрыі, андатры, трусой, шыншылы разводзіцца ў сялянскіх гаспадарках. Аднак да гэтага часу ў рэспубліцы няма ніводнай структуры, якая працавала б з насельніцтвам у гэтым напрамку, аказвала б дапамогу ў нарыхтоўцы кармоў, займалася закупкай гатовай прадукцыі. Між тым, у апошнія тры гады ў Беларусь была завезена шыншыла, футра якой цэніцца вельмі дорага — кошт адной шкуркі на міжнародных аўкцыёнах складае прыкладна 80 долараў. Лепш за ўсё шыншыла адчувае сябе ў невялікіх фермерскіх гаспадарках, на буйных прадпрыемствах ёй няўтульна. Сёння ў Беларусі ўжо ёсць чатыры фермеры, якія вельмі паспяхова развядзюць шыншылаў. Заўважым, што ферма ў 150—200 гапоў можа даваць да 1 000 долараў чыстага прыбытку ў месяц.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

НАМ ПІШУЦЬ

ЯК І УСЕ беларусы свету, якія не адракліся свае мовы і нацыянальных сімвалаў, звычайна і традыцый, Вільня ўрачыста святкавала юбілей васьмідзесяцігоддзя абвяшчэння незалежнасці Беларусі.

Напярэдадні свята прасторная зала Дома настаўніка была ўпрыгожана бел-чырвона-белымі сцягамі і яркімі плакатам у цэнтры сцэны: "80 год БНР". У належае месца пастаўлены фартэпіяна, нарыхтавана гукавая тэхніка.

У прызначаны час зала была запоўнена прадстаўнікамі ўсіх беларускіх арганізацый горада, а таксама тых, хто прыбыў з Вісагінаса, Шаўляя, Грыгішак, Салечнікаў і іншых раёнаў Літвы. Присутняя цёпла віталі прадстаўніка Мінска — прафесара Анатоля Грыцкевіча, а таксама спадаро Валерыя Буйвала; прадстаўнікоў літоўскага парламента з папулярным пачынальнікам адраджэння спадаром Рамуальдасам Озаласам; першага пасла Літвы ў Беларусі — А. Аўгуліса і іншых гасцей.

Присутнічалі ветэраны барацьбы за незалежнасць Беларусі М. Рупінскі і К. Шышыя з жонкай.

УРАЧЫСТАЕ СВЯТКАВАННЕ

Адкрываючы ўрачыстасць, старшыня Рады аб'яднаных грамадскіх беларускіх арганізацый Леанід Мурашка працітаваў словы Акта 25 сакавіка, абвешчанага Радой Беларускай Народнай Рэспублікі 80 гадоў таму назад:

"Цяпер мы, Рада БНР, скідаем з роднага краю апошняе ярмо дзяржаўнае залежнасці, якая была накінута доўгія гады на наш вольны і незалежны край. Ад гэтага часу Беларуская Народная Рэспубліка абвешчаецца незалежнай і вольнай дзяржавай. Самі народы Беларусі, у асабе свайго Устаноўчага сойму, пастанавяць, якой будзе будучыня Беларусі".

Гэтыя словы былі сказаны ў Мінску 25-га сакавіка 1918 года ў трэцяй грамаце. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, як законны суверэнны орган беларускага народа, абвясціла вольнасць і дзяржаўную незалежнасць Беларусі.

Потым прамоўца кротка ахарактарызаваў далейшыя шляхі барацьбы і адраджэння беларускага народа і масавы ўдзел насельніцтва пасля 1905 года. Гэтая масавасць з'яўляецца па сённяшні дзень яркім прыкладам і доказам таго, чаго можа дабіцца народ аб'яднаным дзеяннем.

Ідэя дзяржаўнай незалежнасці Беларусі сталася арганічнай часткай душы ўсяе нацыі, яе рухаючай сілаю, натхненнем на шляху да канчатковай мэты. Вокліч "Жыве Беларусь!" — гучна падтрымалі ўсе присутныя.

З вялікай увагаю быў выслуханы даклад прафесара А. Грыцкевіча, які, як спецыяліст-гісторык, праілюстравваў перадумовы дзяржаўнасці Беларусі (Полацкага, Наваградскага, Тураўскага ды іншых княстваў і аб'яднанай дзяржавы ВКЛ), самастойнае яе існаванне і ўпадок, падзел між імперыямі (Расійскай, Германскай і Аўстра-Венгерскай). Прафесар канстатаваў, што, нягледзячы на часовую няўдачу ў дзяржаўным адраджэнні, "воз не пакоціцца назад". Не толькі бегу гісторыі, але нават рэчкі ніхто не патрапіў павярнуць назад.

Папулярны і стойкі барацьбіт за незалежнасць Літвы — дэпутат парламента Рамуальдас Озалас падкрэсліў бяспрэчную ісціну, што галоўнае багацце любога краю — гэта воля, незалежнасць народа і яго дзяржавы. Беларускі народ гэта разумее і стагоддзямі змагаецца за суверэннасць.

Знаёмы ўсімі папулярны дэпутат ЛР — Алойзас Сакалас, вітаючы присутных з вялікім нацыянальным святкам, падкрэсліў, што між літоў-

скімі ўладамі і беларускім насельніцтвам дзяржавы павінны быць цяснейшыя суадносіны. Беларусы павінны мець у парламенце свайго прадстаўніка, каб афіцыйныя дзеячы Літвы (дэпутаты) зналі сітуацыю і актуальныя праблемы, патрэбы беларусаў. Не так важна, у якой форме існавала б беларускае прадстаўніцтва, але важна яго прысутнасць і цяснейшыя кантакты з рашаючымі органамі рэспублікі. Гарачыя воплескі сведчылі, што выступленне паважанага дэпутата было вельмі па часе.

Прадстаўнік дэпартаменту нацыянальных меншасцяў Мотузас, віншуючы беларусаў з юбілеем, абрысаваў складаную сітуацыю дзяржавы, якая з невялікімі ахвярамі дабілася незалежнасці, але ўзяла пад сваё кіраўніцтва абрабаваны край. Пасля некалькіх гадоў заўзятай, напорыстай працы Літва дабілася сур'ёзных поспехаў у галіне культуры, замежнай палітыкі і эканомікі. Стала на беспаваротны шлях рэформаў і неабходнага супрацоўніцтва з усімі нацыянальнымі дыяспарамі. Нягледзячы на ўсё, дзяржава створыць патрэб-

ныя ўмовы для адраджэння ўсіх народнасцяў краю.

Пад доўгія і гучныя воплескі прамоўца паўтарыў беларускі нацыянальны кліч: "Жыве Беларусь!"

Акадэмія скончылася выступленямі П. Малафея (Салечнікі), Рупінскага (Грыгішкі) і Лаўрынавічуса (дыктар беларускіх праграм). Апошні звярнуўся да прадстаўнікоў улады, каб прынялі меры супраць ліквідацыі беларускага канала на літоўскім радыё. Гэтая змена ў беларускіх перадачах адняла б у многіх насельнікоў краю магчымасць слухаць свае родныя перадачы. Тым больш, што для беларусаў і так выдзялялася многа менш часу, чым для папаякаў і расійцаў.

Многія ўжо забыліся, што беларусы Віленшчыны — аўтахтоны на гэтай зямлі.

Акадэмія скончылася нацыянальна-рэлігійнай песняй "Магутны Божа", выкананай усімі присутнымі.

Пад кіраўніцтвам Валянціны Кавальчук выступіла ў нацыянальных строях група дзяўчат і праспявала некалькі народных песень. Цёпла ўспрыняла зала дуэт (Кавальчук — Іванова) з акампанеентам папулярнай піяністкі сталіцы — Знайдзілоўскай. Услед выступіў з лірычнай праграмай А. Старавойтаў.

Некалькі народных песень выканалі хор, сталы рэпрэзэнтант "Сябрыны", які паспяхова павышае свой узровень. На фоне хору заспявала маленькая вучаніца Наташа Вераценнікава, якая выдатна справілася з сваім мастацкім заданнем і выклікала заслужаныя апладысменты.

На высокім прафесійным узроўні выканала дзве песні выхаванка Віленскай кансерваторыі Ступнянэк (чэшка па нацыянальнасці). Як звычайна, яе выступленне выклікала бурю апладысментуў.

Удалым заканчэннем канцэрта было выступленне ансамбля з Вісагінаса, які на добрым музычным узроўні выканалі (пераплітаючы танцамі) песні: "Наша свята", "Ножкі хочучь танцаваць", "Родны кут", "Звіняць звончыкі", "Купалінка" і іншыя. Заслугоўвае ўвагі значны прагрэс мастацкага выканання пад кіраўніцтвам прафесіянальнай скрыпачкі Святланы Антаняна.

Неахвотна разыходзіліся людзі з гэтай святочнай сустрэчы, са здзіўленнем канстатуючы, што ўсенароднае свята незалежнасці Беларусі не з'яўляецца афіцыйным (нават у юбілейны дні) дзяржаўным святкам метраполіі.

А. ЗІНКЕВІЧ.

г. Вільня.

ЕФРАСІННЯ – МАНУІЛ – БЕЛА ІІІ

За апошняе дзесяцігоддзе з'явіліся артыкулы, прысвечаныя гербу Пагоня, асабліва ў той адрэзак часу, калі Пагоня стала дзяржаўным гербам Рэспублікі Беларусь. На жаль, амаль усе аўтары артыкулаў пераканана ў канцэпцыю Тамаша Грыба, апублікаваную ў часопісе "Іскры Скарыны", Прага, 1935, № 5. Паколькі Т. Грыб быў палітыкам і сябрам партыі сацыялістаў, хрысціянская сімволіка пярэчыла ягонаму партыйнаму перакананню, таму ён звярнуўся да аўтараў, якія займаліся вывучэннем міфалогіі. Т. Грыб атаясаміў рыцара герба Пагоня з паганскім бажком Ярыпам, а крыж на шыцы назваў крыжам Ярылы. Ягоную канцэпцыю верніка Ярылы й Ярыпавага крыжа падхапілі сацыялісты і камуністы Заходняй Беларусі. У час вайны канцэпцыя Ярыпавага крыжа, адаптаваная беларускімі нацыяналістамі, распагандаваная, трапіла ў Заходнюю Еўропу, Амерыку, Аўстралію. На Першым з'ездзе беларусаў свету ў Мінску ў 1993 годзе выступілі дэлегаты з Аўстраліі з прэтэстам і патрабаваннем "змясціць Ярыпаў крыж на шыцы герба Пагоня". Гэтая прапанова знаходзіць падтрымку ў сучаснай Беларусі.

Спынімся на артыкуле Эдуарда Зайкоўскага "Сакральныя вытокі герба Пагоня", надрукаваным у часопісе "Мастацтва Беларусі", Мн., 1990, № 10, і перадрукаваным у зборніку "Пагоня ў сэрцы тваім і маім", Мн., 1996. Будзем цытаваць Э. Зайкоўскага з гэтага зборніка. Ён піша: "Як вядома, крыж на шыцы Пагоня мае дзве папярэчкі аднолькавай даўжыні... такі крыж прынята называць Ярыпавым" (с. 89). І далей: "Знаходкі апошніх дзесяцігоддзяў падмацоўваюць гэтае сцверджанне, прычым сведчаць, што такі крыж звычайна звязаны з беларускай этнічнай тэрыторыяй" (с. 90)... У прыватнасці, выява Ярыпавага крыжа знойдзена аўтарам на адным з надмагільных камянеў сярэднявечнага могільніка ля вёскі Жукавічы Свіслацкага раёна... Крыжы з паралельнымі папярэчкамі аднолькавай даўжыні выяўлены пры раскопках жаночага пахавання ў паселішчы Сарай Швянчонскага раёна Літвы... О. Кунцэне датуе XIII—XIV стагоддзямі... На свінцовай пломбе або пячатцы драгічынскага тыпу, якая адшукана ў Віцебску, з аднаго боку ёсць выява святога (магчыма, Барыса ці Глеба), а з другога — Ярыпаў крыж... Свінцовая пломба з Ярыпавым крыжам трапілася ў старажытна-беларускім горадзе Дарагічыне — Надбужжскім". (с. 90—91).

Прыведзеныя цытаты сведчаць, што аўтар лічыць крыжам Ярылы толькі крыж з двума папярэчкамі роўнай даўжыні. Выснову Э. Зайкоўскага праверым манетами Венгрыі, дзе форма такога крыжа сустракаецца. Мы выкарыстаем Dr. Ladislaus Rethny "Corpus Nummorum Hungariae". Akademische druck, Graz, 1958 і ягоную нумерацыю манет.

Першыя венгерскія манеты з роўнанаканцовым крыжам, які ў нумізматцы называецца грэцкім, пачаў чаканіць кароль Стэфан, які за ахрышчэнне венграў у 1000 годзе атрымаў каралеўскую карону і аднесены да ліку святых. Наступныя каралі Венгрыі прадаўжаюць чаканку манет з грэцкім крыжам: Петэр, Самуіл, Андрэй, Бела, Саламон, Ладзіслаў II, Коламан, Стэфан II, Геза II, Бела II, Ладзіслаў II, Стэфан IV. Манеты пералічаных каралёў ад 1000 года да 1173 года чаканены з грэцкім крыжам. У 1173 годзе каралём стаў Бела III, і тып манет мяняецца, ён пачынае чаканіць манеты з патрыяршым крыжам, верхняя папярэчка карацейшая за ніжнюю.

Зробім невялікі экскурс у гісторыю Венгрыі, каб зразумець прычыну чаканкі манетаў з патрыяршым крыжам. Маці візантыйскага імператара Мануіла — Пірошка была дачкой венгерскага караля Ладзіслава (1077—1095), яе выдалі замуж у 1104 годзе за Іаана Комнена,

сына імператара Алексія. Паколькі хрысціянская царква ўжо падзялілася на каталіцкую і праваслаўную, Пірошка прыняла праваслаўе з імем Ірына. У 1118 годзе муж яе Іаан стаў імператарам, Ірына атрымала імператарскую дыядэму, стала імператрыцай. Сын Ірыны Мануіл у 1143 годзе становіцца каралю Гезу II прыслаць дзядзю, стала імператары. Атрымаў ён права думаў запрапанаваць каралю Гезу II прыслаць сына Белу ў Канстанцінопаль на выхаванне, каб праз яго аб'яднаць Візантыю з Венгрыяй. Бела прыехаў у 1163 годзе, з каталіцтва перайшоў у праваслаўе, атрымаўшы імя Алексій. Мануіл абручыў сваю дачку Марыю з Бела-Алексіем. Бела атрымаў тытул дэспата, які мелі толькі імператары. Атрымаў ён права карыстацца на пячатцы патрыяршым крыжам; гэтую прывілею мелі імператары. Бела-Алексій быў шчаслівым, спадзеючыся ў будучыні стаць імператарам, але ў верасні 1169 года нарадзіўся ў Мануіла сын, спадчынік імператарскага пасаду. Мануіл па парадзе візантыйскіх вяльможаў скасаваў абручэнне Марыі з Бела-Алексіем, пазбавіў Белу тытула дэспата, але пакінуў яму права карыстацца імператарскім патрыяршым крыжам. Бела вярнуўся ў Венгрыю, з дапамогай Мануіла ў 1173 годзе стаў каралём як Бела III і пачаў чаканіць манеты з патрыяршым крыжам.

Наступныя каралі Венгрыі прадоўжваюць чаканку манет з патрыяршым крыжам, але ёсць тыпа манет, на якіх крыж мае дзве папярэчкі роўнай даўжыні, мы іх пералічым: Андрэй II (1205—1235), Бела IV (1235—1270), Стэфан V (1270—1272), Ладзіслаў IV (1272—1290), Андрэй III (1290—1301), Вензел (1301—1305).

Дынастыя Арпадаў закончылася, запанавала ў Венгрыі дынастыя Анжос. Яна працягвае чаканіць манеты з патрыяршым крыжам, сярод якіх трапляюцца тыпы манет з крыжам, што мае папярэчкі роўнай даўжыні. Пералічым, пачынаючы з табліцы XXII: Карл Роберт (1306—1342), Людвіг (1342—1382), Марыя (1384—1385), Сігізмунд (1385—1437), Уладзіслаў I (1440—1444).

Спынім пералік манет. Прыведзеныя прыклады сведчаць, што выснову Э. Зайкоўскага не пацвярджаецца нумізматычнай крыніцай адносна крыжа з папярэчкамі аднолькавай даўжыні, што такая форма крыжа сустракаецца на этнічнай беларускай тэрыторыі. Каралі Венгрыі, пачынаючы з Андрэя II, чаканілі манеты з крыжам, што мае папярэчкі аднолькавай даўжыні, бо такі крыж таксама лічыўся патрыяршым крыжам.

Паколькі Візантыя ўзаканіла правы імператараў на карыстанне патрыяршым крыжам і Бела ад імператара Мануіла атрымаў гэтак права, то ўзнікае пытанне адносна крыжа, які зрабіла ігумення Ефрасіння Полацкая, ці яна самавольна зрабіла крыж, ці атрымала дазвол ад імператара Мануіла.

Ведаем, што Ефрасіння Полацкая пасылала пасольствы два разы ў Канстанцінопаль. Праўдападобна, што першае пасольства мела даручэнне прасіць патрыярха ўзяць ейны манастыр у апеку. Думаем, што яе просьба была пазітыўна пагаднаная, бо патрыярх багаславіў яе, прыслаўшы ікону Багародзіцы. Ефрасіння пасля гэтага накіравала другое пасольства ў Канстанцінопаль, гэтым разам атрымаць права на патрыяршы крыж. Выглядае, што гэтая яе просьба таксама мела поспех. Пасольства прывезла частку Гасподня крыжа і мошчы святых.

Ведаем, што крыж з двума паралельнымі папярэчкамі пачаў распаўсюджвацца на беларускай тэрыторыі, каб пазней стаць радавым гербам Ягайлавічаў і гербам Вялікага Княства Літоўскага.

ЗША.

Міхась БЕЛЯМУК.

«ДЗЮЙМОВАЧКА-98»

Знальны конкурс "Дзюймочка-98" прайшоў на Магілёўшчыне ў крычаўскім Доме дзіцячай творчасці. Вучаніцы 3—4 класаў з райцэнтраў чарнобыльскай зоны — Мсціслава, Клімавічаў, Чэрыкава, Хоцімска, Слаўгарада, Краснаполля і Крычавы

— спаборнічалі ў танцы, спявалі песні, дэманстравалі казачныя касцюмы. Пераможцай конкурсу стала трэціякласніца сярэдняй школы № 1 горада Крычавы Каця КАВАЛЁВА.

Фота Валерыя БЫСАВА, БелТА.

Новая археалагічная экспазіцыя была адкрыта ў Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі ў гонар яго 130-годдзя. Яна расказала пра жыццё продкаў у дагістарычны час. НА ЗДЫМКАХ: у зале выставы.

Фота Мікалая ЦІТОВА, БелТА.

«КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ» № 2, 1998

Часопіс адкрываецца інтэрв'ю старшыні Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь Аляксандра Білыка, якое ён даў часопісу «Кантакты і дыялогі». Споўніўся год працы камітэта, якая вядзецца ў трох асноўных накірунках: рэгуляванне дзяржаўна-царкоўных адносін, вырашэнне праблем нацыянальных супольнасцей у нашай краіне, дапамога беларусам замежжа, узята пад кантроль выкананне Дзяржаўнай праграмы «Беларусы ў свеце», прынятай яшчэ ў 1993 годзе.

Падрыхтаваны праекты канцэпцыі «Беларуская дыяспара», на падставе якой будзе распрацаваны закон «Аб суайчынніках, якія жывуць за мяжой». Дапамога замежным беларусам выяўлялася ў абмене інфармацыяй, падтрымцы іх культурна-асветных ініцыятыў, забеспячэнні беларускіх суполак сродкамі сувязі, камп'ютэрнай тэхнікі, беларускімі сцэнічнымі касцюмамі, іншымі неабходнымі рэчамі. Усяго на дапамогу беларускаму замежжы ў мінулым годзе затрачана каля трох мільярд рублёў. Адказваючы на пытанне аб стане міжнацыянальных і міжканфесійных адносін у Беларусі, Аляксандр Білік зазначыў, што вынікі навуковых даследаванняў сведчаць аб устойлівасці добразычлівых адносін паміж прадстаўніцтвамі амаль усіх этнацыянальных і канфесійных супольнасцей у беларускай дзяржаве, бо тут для іх існуе вельмі камфортны сацыяльна-псіхалагічны клімат. У Беларусі афіцыйна зарэгістравана 21 рэспубліканскае нацыянальнае аб'яднанне: некалькі яўрэйскіх, польскіх, нямецкіх і літоўскіх, рускае, татарскае, азербайджанскае, малдаўскае, украінскае, курдскае, грэчаскае, карэйскае. На 1 студзеня 1998 года ў

Беларусі дзейнічала 2256 рэлігійных грамадаў (абшчын), сярод якіх — 1031 праваслаўная, 733 пратэстанцкая, 394 рымска-каталіцкая, 35 стараверскіх, 22 ісламскія, 18 іудзейскіх, 11 грэка-лацінскіх (уніяцкіх), 12 усходніх рэлігій.

У раздзеле «Беларускае замежжа» пад рубрыкай «Старонкі будучага даведніка» друкуюцца звесткі пра беларускага і ўкраінскага гісторыка і правазнаўцу Льва Акіньшвіча; журналіста Алеся Баркоўскага; фізіка-хіміка, акадэміка Расійскай акадэміі навук Віталія Гальданскага; пісьменніка Рамуальда Карнасевіча; інжынера-тэхнолага, даследчыка ў галіне фізікі, хіміі, мэтэаралогіі, паветраплавання Івана Яркоўскага. Пра Беларускае культурна-асветніцкае таварыства «Уздым» г. Даўгаўпілса, утворанае ў 1992 годзе, расказвае яго старшыня Станіслаў Валодзька. Сябры «Уздыму» адыгрываюць значную ролю ў наладжанні сувязей беларусаў Латвіі і Бацькаўшчыны, абараняюць інтарэсы сваіх суайчыннікаў, звяртаючыся ў розныя інстанцыі латвійскіх улад.

Старонка «Кантактаў і дыялогаў» прысвечана вядомай перакладчыцы і даследчыцы беларускай і латышскай літаратуры, доктару філалогіі Мірдзе Абаля.

Пад рубрыкай «Хроніка беларусазнаўчага жыцця» змешчана цікавая інфармацыя «Бібліятэка імя Адама Міцкевіча» вярнулася ў Мінск». Перадача кніг адбылася ў пачатку года ў Палацы шлюбав, што ў цэнтры Беластока. З нагоды 200-гадовага юбілею славітага пісьменніка Адама Міцкевіча беластоцкая мэрыя падарвала Мінску, а менавіта Хрысціянскаму таварыству міласэрнасці, бібліятэку — шэсць з паловай тысяч тамоў.

НАВІНЫ ГРОДЗЕНШЧЫНЫ

НАДРУКАВАНАЕ ЗАСТАНЕЦЦА

У Прынямонні стала добрай традыцыяй праводзіць у раёнах краязнаўчых канферэнцый. Прысвячаюцца яны самым розным тэмам і змястоўна прайшлі ў Навагрудку (тут адбылося пяць такіх сустрэч) і Лідзе, Воранаве і Іўі, Ашмянна і Мастах... Матэрыялы большасці з іх выдадзены асобнымі кніжкам. Нядаўна пабачыла свет кніга аб Шчучынскай навукова-практычнай канферэнцыі вучоных і краязнаўцаў. Выданне змяшчае цікавыя публікацыі аб гісторыі Шчучыны і асобных паселішчаў раёна, паўстанні 1863 года, пра такіх славных землякоў, як Валерыя Урублеўскі, Казімір Альхімовіч, Алаіза Пашкевіч (Цётка), Янка Тарасевіч, браты Іваноўскія і іншых. Не абдыдзены ўвагай і сённяшні дзень гэтай зямлі.

«ШАЛОМ» У ДВУХ ТВАРАХ

Колькі гадоў у Лідзе плённа працуе абшчына тутэйшых яўрэй «Шалом». Такую ж назву носяць і яе музычны ансамбль пад кіраўніцтвам Міхаіла Двілянскага. Нядаўна калектыў з поспехам выступіў у Гродне і Баранавічах. Асабліва хваляючай была паездка ў недалёкае Іўе. Перад месцачкаўцамі поўнае ўзрушэння слова сказаў ураджэнка райцэнтра Тамара Барадач (дзявоцае прозвішча Кошчар). Яна паведаміла пра гісторыю яўрэйства на Іўеўшчыне, яго заняты і традыцыі ды трагічны лёс падчас гітлераўскай акупацыі. Затым ансамбль выканаў яўрэйскія песні, пераважна сумныя і тужлівыя. Дэманстраваліся кадры відэазапісу аб жыцці ў Ізраілі, цікавыя фотаздымкі.

ДАРОГА ДАЎЖЫНЁЙ У ДЗЕСЯЦГОДДЗЕ

«Як Фенікс з попелу»... «Jak Feniks z popiolu...» Так называецца выдадзеная нядаўна ў Лідзе кніга, якая прысвечана нацыянальнаму адраджэнню мясцовых палякаў у 1987—1997 гадах. Штуршком да абуджэння іх самасвядомасці стаў створаны звыш дзесяцігоддзя таму назад клуб аматараў польскай культуры імя Адама Міцкевіча. А патым на яго базе выраслі Таварыства польскай культуры Лідчыны і тутэйшае аддзяленне Саюза палякаў Беларусі.

Кніга расказвае пра сучасную польскую асвету і культуру на лідскай зямлі, дзейнасць ветэранскіх, маладзёжных і юнацкіх арганізацый, сусветныя з'езды лідчан, якія праводзяцца ў горадзе, і многае іншае. Выданне багата ілюстравана і выпушчана пад рэдакцыяй Аляксандра Калышкі, старшыні праўлення Таварыства польскай культуры Лідчыны.

ДА ВЕДАМА БЫЛЫХ ДЗЯТЛАЎЧАН

Летам 1998 года горад Дзятлава ўрачыста адзначаць сваё 500-годдзе. На свята чакаецца прыезд ураджэнцаў горада і раёна з розных куткоў Беларусі і суседніх краін. А пакуль тут ідзе падрыхтоўчая работа да прыёму гасцей, добраўпарадкаванне гарадка і г. д. Вядома, на гэтыя мэты ўносяцца добраахвотныя ахвяраванні прадпрыемстваў, устаноў і асобных грамадзян. Такія грошы райвыканком просіць пералічваць на рахунак № 3732200340230 у Дзятлаўскім АСБ «Беларусбанк».

Алесь ЖАЛКОЎСКИ.

НОВАЕ ВYДАННЕ

«ВЯЛІКІЯ ДАРОГІ» УЛАДЗІМІРА ГЛЫБІННАГА

Беларускі празаік і літаратуразнавец на эміграцыі Уладзімір Глыбінны (1910—1995) раман «Вялікія дарогі» пісаў у 40-я гады ў Германіі. Пачатак яго друкаваўся на старонках навукова-літаратурнага часопіса «Веда» ў 1952 годзе, які выходзіў у Нью-Йорку. Асобныя раздзелы былі апублікаваны таксама ў газеце «Бацькаўшчына» ў студзені 1955 года і ў часопісе «Беларускі свет», пачынаючы з 43-га нумара. На жаль, асобнага выдання аўтар так і не пабачыў. Бо з'явілася кніга «Вялікія дарогі» Уладзіміра Глыбіннага напрыканцы мінулага года, дзякуючы Беларускаму Інстытуту навукі і мастацтва ў Нью-Йорку і Міколу Прускаму, які выданне фінансавалі і друкавалі.

Уладзімір Глыбінны (сапраўднае прозвішча Сядура) пакінуў пасля сябе некалькі кніг мастацкай прозы — «На берагах пад сонцам» (1964), «На святой зямлі» (1972) і «Пад лебядзіным знакам» (1983). Новы раман «Вялікія дарогі» амаль аўтабіяграфічны. Разам з тым ён ахоплівае даваенны і ваенны час Беларусі, жыццё і дзейнасць беларускай інтэлігенцыі, якая была рэпрэсавана і якая заставалася пад нямецкай акупацыяй.

Галоўны герой рамана — Кастусь, ён жа сам аўтар «Вялікіх дарог». Усё ўбачанае і перажытае ім лягла ў аснову рамана. Дзесяці знаёмых прозвішчаў сустракаюцца на старонках твора. Адны — пад сапраўднымі прозвішчамі, іншыя — пад псеўданімамі. Дарэчы, увесь раман прысвечаны памяці беларускага паэта Змітрака Асташкі. У рамана Змітрак Асташка — гэта паэт Дзямех Астаповіч. Вельмі цікавыя і карысныя аўтабіяграфічныя факты з жыцця гэтага таленавітага паэта занатаваў Уладзімір Глыбінны. Аказваецца, следы З. Асташкі губляюцца ў Славакіі каля горада Зволена па дарозе з Рымаўска-Собата. Адтуль ён на нямецкай і беларускай мовах напісаў свой апошні ліст у берлінскі Беларускі камітэт: «Дарагія, невядомыя мне й незнаёмыя тут нікім беларусы! Пішу вам гэты ліст надта сляшачучыся, каб не памерці, ня скончыўшы яго, тут сярод невядомых палёў Славаччыны. Піша яго беларускі паэт Дзямех Астаповіч, што вайсковымі падзеямі закінуты ў далёкую Славаччыну і цяпер бадай-што даходзіць самотным на капе на лузе. Я знаходжуся недзе каля Зволена па дарозе з Рымаўска-Собата, куды быў закінуты з самалёта для выканання задання. Але я ненавіджу большавікоў, як найбольшых сваіх ворагаў. Яны ламалі ўсё мае жыццё і нарэшце, здаецца, зламалі канчаткова. Я ўжо не маю сілаў, каб выбрацца з гэтае апошняе мае бяды. Аднак я хачу, каб сьвет ведаў, што я ня зымі, я супраць іх, гэтых супастатаў усёго чалавецтва...»

У Берліне ліст Змітрака Асташкі быў перададзены беларусам. Але было ўжо позна. Знямогла і пакаленага вайною паэта арыштавала галоўная паліцэйская ўправа Зволена, якая працавала тут пад пратэктаратам немцаў. «На прыступкі будынка ён ужо ня мог сам падняцца, і яго пад паху валачы той-жа чалавек, які затрымаў яго. З тое хвіліны абарвалася пагудка пра зямное існаванне беларускага паэта ў ролі разведчыка», — піша Уладзімір Глыбінны.

Добрымі словамі аўтар успамінае і апісвае творчую і палітычную дзейнасць Францішка Аляхновіча, Вацлава Іваноўскага, Уладзіслава Казлоўскага, Радаслава Астроўскага і іншых прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі. Адначасова Уладзімір Глыбінны асуджае зверствы гітлераўцаў, іх здзекі з яўрэйскага і беларускага народаў.

Раман «Вялікія дарогі» — маленькая энцыклапедыя, якая заслугоўвае сур'ёзнай увагі і падзякі тым, хто над ёю працаваў і друкаваў.

Сяргей ЧЫГРЫН.

1998-МЫ — ГОД АДАМА МІЦКЕВІЧА

Слаўная альтанка, дзе сустракаліся Адам МІЦКЕВІЧ і Марыя ВЕРАШЧАКА.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

Калі малітва была скончана, яны прысе- лі. На стала стаялі паміж закусак сідру і пі- ва. Гаспадар наліў усім у шклянкі сідру.

— Ты, можа, ужо да віскі прывычаіў- ся? — глянуў у бок работніка.

— Каб прывычаіцца, то не, але кашта- ваць даводзілася.

Чокнуліся шклянкамі.

— Добрае свята! — сказаў Іван, выпіў- шы сідр і наразаючы хлеб. — Яно і сапраўды нагадвае, што чалавек створаны для добра і справядлівасці. У буднія дні мы не заўсёды пра гэта помнім.

Нешта падобнае гаварылі і квакеры, калі прускавец наведваў іх селішча.

Іван зноў наліў сідру, Мелані разрэзала індзейку, і яны ўзялі па кавалку.

— Квакеры, — не стрымаўся Лявонка, — таксама лічаць, што чалавек здрадзіў свайму прызначэнню і паводзіць сябе як заваёўнік, рве ўсё навокал, калечыць, зні- шчае.

Гаспадар засмяўся:

— Дурні твае квакеры! Што яны разу- меюць! "Рве, знішчае..." А хіба ён мала будзе, стварае дабрабыт, пра законы ду- мае, каб парадак быў?

Як дэмакрат паводле сваіх поглядаў і жыццёвага вопыту, ён, як і бацька, не прызнаваў ніякіх аўтарытэтаў, акрамя Біб- ліі, недзе ў глыбіні душы таў думку аб сваёй перавазе над усімі. Тут такіх шмат. Але, мусіць, прускаўца не ва ўсім перака- налі ягоныя довады. У нечым мелі рацыю і квакеры:

— Калі падумаць, дык вось так бяско- нца будуць будаваць заводы, пракладваць дарогі, пашыраць гарады — і жывога мес- ца на зямлі не застаецца...

запрашэнне прагучала нечакана. Ён пату- маў, што калі хто з прускаўцаў перамя- шаўся ў які-небудзь іншы куток Расійскай імперыі ці выязджаў за мяжу (што здаралася надзвычай рэдка) і заставаўся там (што было ўжо і зусім рэдка), памя- няўшы бацькаўшчыну на новае месца жыцця, дык, трэба сказаць, яго не асу- джалі, а хутчэй згаджаліся з учынкам ча- лавека: значыць, там лепш. Лявонка пра гэта ведаў.

— Уэл? — як бы яшчэ раз падштурхнуў Іван.

Сапраўды! Павінен жа ў чалавека быць свой дом. Над гэтым прускавец думаў не раз.

— Заставайся! — падхапіла Мелані. — Завядзеш свой бізнес!..

Ён уздыхнуў, пачасаў патыліцу і шчыра прызнаўся:

— Дадому цягне, маці ў мяне там зас- талася, сёстры...

— Выпішам іх сюды — і маці, і сясцёр! Работы ў Амерыцы вунь колькі, хопіць усім!

І Мелані ўхвальна ківала галавой.

— Падданства возьмеш!

Адчувалася, што гаспадары шчыра па- важалі работніка, а можа нават мелі на яго і якіясьці свае віды.

— У мяне яшчэ і дзядуля ёсць...

— І дзядулю!

— Стары ён, не вытрымае дарогі. Ды і спраў шмат: хату трэба дабудаваць, мо- жа, зямлі ўдасца прыкупіць, каня добрага, пару кароў...

Пасля гэтага яны нейкі час маўчалі.

— Што ж, у кожнага свае планы, свае мэты, — услых падумаў Іван. — О'кей!

Уладзімір ГИЛАМЕДАЎ

ПРУСКАЎСКІ УЛІС

Мелані частавала сваімі стравамі. Выпі- лі яшчэ па шклянцы сідру. У галаве за- харашэла, яны павесялелі, зноў сталі за- кусваць.

— Зямлі ў Амерыцы хапае! — Іван па- глядзеў на свайго работніка, — Бог любіць Амерыку!

Лявонка расказаў, як ён аднойчы трапіў на мітынг у Дэтройце, на якім вы- ступалі розныя прамойцы і кожны гнуў у свой бок, як заарыштавалі яго земляка Кляновіка.

— Выпусцяць! — махнуў рукою гаспа- дар і стаў дапіваць сваё піва.

— У вас, я гляджу, рэвалюцыянераў не надта паважаюць...

— А хто іх паважае! Гэта бязбожнікі і гультаі. Працуючы так, як мы працуем на ферме, няма часу бунтаваць!

Мелані наліла ўсім піва, выпіла сама, паднялася з крэсла і выйшла на кухню. Хоць свята, але спраў шмат.

— У Амерыцы, браце, рэвалюцыя не- патрэбная. Тут ніхто нікому не замінае. Жыві, займайся сваёй справай, паважай законы...

Іван, як і бацька, выпісваў мясцовую ўкраінскую газету "Свабода", і нешта цюкнула яму ў галаву, бо ён падняўся, выйшаў у суседні пакой і вярнуўся адтуль з газетай.

— Вось паслухай, што піша "Свабода" пра гэту РСДРП: "Пануе страшны цен- тралізм, такім цен- тралізм, што цен- тралізм, ...управляе партыя, неначе цар якім".

— РСДРП — гэта партыя рускіх рэва- люцыянераў.

Лявонка пра гэта ведаў.

— Дык вось, — працягваў Іван, — у доказ газета разбірае статут РСДРП, у якім адбіліся выразныя цен- тралістычныя тэндэнцыі. Гэта тое самае самадзяржаўе.

— Яны дзейнічаюць падпольна, — ска- заў Лявонка, — а канспірацыя патрабуе дысцыпліны.

— Усё роўна да добра гэта не давядзе! Выйшла гаспадыня і абвясціла:

— Торт з кавай!

— Пачакай, дарагая, — спыніў яе муж, — тут у нас гаворка цікавая.

— Дык адно другому не шкодзіць.

Мелані ўнесла торт, кафейнік, кубачкі.

Гаспадар паглядзеў на свайго работні- ка, прыязна ўсміхнуўся:

— Дык вось, дружка-беларус, заста- вайся ў нас.

Лявонка ўжо пераканаўся, як пацяплелі адносіны да яго з боку гаспадароў. Чэс- насць і працавітасць хлопца, відаць, прый- шліся даспадобы, але тым не менш

Будзе відаць! — махнуў ён рукою і разліў у шклянкі рэшткі сідру.

Часцей сталі прыходзіць лісты з Прускі, якія ён перачытваў па некалькі разоў. Па- чыналася яшчэ адна амерыканская зіма. Магчыма таму ўзмацніліся сум, душэўная трывога. Іван і Мелані бачылі яго стан. Не- як гаспадар сказаў:

— Чаго ты зажурыўся? Вазьмі закуры, веселей будзе!

Яны закурылі, але курыць не хацелася, і запаленая цыгарэтка пагасла. Іван параіў:

— Грошай крыху пашлі. І табе, і ім ве- сялей будзе.

Іх размову чула Мелані:

— Лявон, ты ўвесь час адзін ды адзін, гэта не нармальна. Табе патрэбна гаспа- дыня.

Мелані наставіла на яго свае вялікія чорныя вочы.

Ён спачатку нічога не адказаў, успом- ніў Аннет, а потым адмоўна пакруціў га- лавой:

— Жаніцца мне няма як, місіс Мелані, мяне дома чакаюць. Я там за гаспадара...

— А мне, па праўдзе кажучы, — Іван падмаргнуў жонцы, — зяць патрэбен. Ка- мусьці трэба ж ферму пакінуць...

Відаць, і Мелані была такой жа думкі.

— А што ты там рабіць маеш, на радзі- ме сваёй? — спачувальна ўздыхнуў Іван.

— Што ўсё робяць. Поле араць...

Іван стрымана ўсміхнуўся:

— Сахою?

— Нічога! З цягам часу з Амерыкі "Фардзон" выпішу! Калі гаспадаром ста- ну, ... чамусьці раптам шкада стала і гас- падара, і гаспадыню. Столькі добрага яны яму зрабілі. — А можа і вярнуся. Жыццё пакажа.

— Лепш, чым у нас, ты нідзе не зной- дзеш! Уэл! — усміхнуліся і гаспадар, і гас- падыня і разышліся: у кожнага была свая праца.

Тонкім, бліскучым ільдом пакрывалі- ся лужыны. Патроху церушыўся снег. Ля- вонка чысціў сцеху ад ганка да стадолы, кінуў коням канюшыны, разам з гаспа- даром пакарміў кароў. Захацелася яшчэ раз перачытаць атрыманыя нядаўна ліст з Прускі. Ён зайшоў у "павільён", узяў са стала ліст і разгарнуў яго. Ліст, запоўнены вялікімі няроўнымі літарамі, пісала, Бар- барка:

"Дарагі сыноч, брацік і ўнучак! Як ты там маешся? Жывы, здаровы? О, як бы мы хацелі глянуць хаця б здалёк на цябе, што ты там парабляеш, ці можа забыў пра нас. Гэта ж прайшло столькі часу. Ад Спаса мінула ўжэ шэсць гадоў, як ты ў той Амерыцы. Добра, што ты адмовіўся ад амерыканскага падданства. Нашто яно та- бе! Вяртацца пара.

З ЧУЖЫХ СТАРОНАК

ЗНАК БЯДЫ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Яго новая кніга выйшла тыражом 750 экзэмпляраў на грошы, сабраныя народамі

Выхад новай кнігі "Сцяна" Васіля Бы- кава абрадаваў і засмуціў прыхільнікаў яго творчасці адначасова. Засмуціў у першую чаргу мізэрна малым тыражом, несупаставімым з маштаба- мі асобы аўтара, — усяго 750 экзэмп- ляраў. А абрадаваў тым, што кніга, нягледзячы на свой складаны лёс, усё- такі ўбачыла свет. Здавалася б, "палі- ны" час кнігі і фільмаў, якім славілася савецкая сістэма, адышоў у мінулае, але, як высветлілася, не ўсюды.

Новая кніга Васіля Быкава, якая скла- даецца з апавяданняў апошніх гадоў, амаль два гады праляжала ў дзяржаў- ным выдавецтве "Мастацкая лі- таратура", пасля чаго была вернута аў- тару з паведамленнем аб немагчымас- ці яе выхаду ў гэтым выдавецтве. Як сказаў сам пісьменнік, без якіх-небудзь тлумачэнняў. У рэцэ рэшт пасля аб'яўленай падпіскі на збор грошай для выхаду ў свет кнігі незалежнае выда- вецтва "Наша ніва" ажыццявіла гэты праект, які атрымаў назву "Народная кніга". Сродкаў хапіла толькі на трох- значны тыраж, таму і пісьменнік з сус- ветным імем застаецца без ганарара.

Зрэшты, Васіль Уладзіміравіч рады, што кніга выйшла ў аўтарскім варыя- нце, без усякага націску звонку. "Я ве- даю, што асабістыя крыўды ў гэтай сі- туацыі зусім неадарэчы. Тое, што адбы- ваецца, — вышэй за асабістыя амбіцыі. Бо цяперашняя ўлада падтрымлівае толькі тых, хто ёй служыць", — сказаў ён "Известиям".

Апошнія гады пісьменнік быў у апа- зіцыі да беларускай улады — спачатку ў яўнай, выступаючы ў прэсе з даста- чкова рэзкімі публіцыстычнымі артыку- ламі, потым — у апазіцыі ўнутранай і проста змоўк. Нібы забылася пра яго і ўлада: ніякіх яўных канфліктаў. Успом- ніла толькі аднойчы, у мінулым годзе, калі Барыс Ельцын узнагародзіў Васіля Быкава ордэнам Дружбы, і два бе- ларускія міністры — замежных спраў і культуры — павіншавалі пісьменніка. У сябе ж на радзіме Быкаў жыў на пен- сію, якая ў пераліку на "зялёную" ва-

лоту складае каля 60 долараў, па- ранейшаму для многіх з'яўляецца ду- хоўным гонарам нацыі, напэўна, таму так хочацца зразумець, чым жа не за- давопіла выдавецтва "Мастацкая лі- таратура" новая кніга яго пастаяннага ў мінулым аўтара.

Магчыма, уся справа ў тых "дроб- ных аскопках нашай вялікай праўды", якія на фоне новых ідэалагічных клішэ сённяшняй беларускай рэчаіснасці гу- чаць зусім у іншай танальнасці, але якія, як спадзяецца аўтар, каму-не- будзь будуць патрэбныя. Зрэшты, Бы- каў заўсёды гучаў у іншай танальнасці: з цяжкасцю верыцца, што ў савецкі час змадзлявання ім пагранічныя сітуа- цыі і характары, прасякнутыя духам славутага заходняга экзістэнцыялізму, а таксама адсутнасць сярод галоўных герояў "абавязковай праграмы" ў асо- бе партыйных і камсамольскіх сакратароў, зампалітаў і камісараў, маглі падабацца ў высокіх кабінетах. Але ён быў занадта прыкметны і тале- навіты, для таго каб "пакласці яго на па- ліцу". Ён і сёння занадта таленавіты, для таго каб агародзіць яго сцяной маўчання.

Быкаў стварае ўласную "Сцяну", якую насяляе нязвычайны для беларус- кай літаратуры героімі, напрыклад, удзельнікамі антыбальшавіцкага паў- стання 1920 года ў Слуцку і далёкімі ад гераічнага флера партызанамі ці піша аб жорсткасці савецкіх салдат у Германіі ў канцы вайны. І ўжо аднаго гэтага дастаткова, каб у Беларусі, традыцыйна кансерватыўнай ва ўспрыняцці мінулай вайны, гэта выклі-кала вялікія апасенні выдавецкіх і іншых чыноўнікаў. Акрамя ўсяго іншага, гэта зноў іншая танальнасць у краіне, якая перайшла на гераічныя маршы.

Але ж нешта дало права Чынгізу Ай- тматаву сказаць пра Быкава: "Лёс збярэ нам Васіля Быкава, каб ён жыў і пісаў ад імя цэлага пакалення, ад імя тых, хто юнаком пазнаў вайну і ўзмужнеў духам са зброяй у руках, для каго дзень жыцця быў роўны веку жыцця".

Святлана КАРПЯКОВА. ("Известия").

ПРЭМ'ЕРЫ

У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі Рэспублікі Беларусь прайшла прэм'ера спектакля "Дарагая Памела" па п'есе Дж. Патрыка. Прымадон- на тэатра Наталля Гайда іграе галоў- ную гераіню Памелу — адзіночку не- маладуую жанчыну, якая туліцца са сваім катом у падвале закінутага, старога дома.

Багатая палітра драматургіі Дж. Патрыка ў літаратурна-сцэнічнай рэ- дакцыі рэжысёра-пастаноўшчыка Ба- рыса Вторава дае акцёрам шырокія магчымасці для самавыяўлення і по- шуку фарбаў для стварэння вобразаў.

У п'есе ўсяго сем персанажаў, але ўсе яны так вядуць спектакль, што складаюць адзінае цэлае. Суладдзе акцёрскага ансамбля, выдатная рэ-

жысура, сучасная музычная стыліс- тыка аранжыроўкі, якую ажыццявіў заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Ткачэнка, цудоўныя дэкарацыі, ство- раныя народным мастаком Беларусі Барысам Герлаванам, харэаграфія ў пастаноўцы народнага артыста Бе- ларусі Уладзіміра Іванова робяць спектакль прыгожым, даступным. Гледача захоплівае і тэма п'есы, якая даволі сучасна гучыць, і ігра акцё- раў — у зале пануе ўважлівая цішыня. Трэба думаць, што спектакль стане яшчэ адной удачай народнай артысты- кі Беларусі Наталлі Гайды і яе калег па творчому цэху.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА, БелТА.

Над Нёмнам дзянёчкі пльвучы, як вада,
 Гады ўсе праходзяць старонкай,
 Мужчыне ніколі ў жыцці не бяда,
 Калі у яго працавітая жонка.
 Умела Барбара і сеяць, і жаць,
 І прасці зімою кудзелю,
 А напярэдні на кросенцах ткаць
 Харошаму мужу адзенне.
 Выгляне сонца ў вясняны дзянёк,
 А Барбара ўжо сцэле палотны.
 І бусел клякоча, і бачна здалёк:
 Красуюцца вішні ля плоту.

А кужаль быў тонкі, і Коля, як пан,
 Хадзіў у вытканай зрэбнай кашулі.
 У нас трэ, каб не горш, як з крэмы, каптан
 Мужчыны ў царкву апранулі.

Ботаў, што праўда, не многа было —
 Адныя для ўсіх часам ў хаце,
 Ці некалькі можа ўсяго на сяло,
 А найбольш сарамятныя лапці.

Цяжка прыйшлося калісь працаваць:
 Гараць, цягнуць з Нёмана сеці.
 Усё ж лёгенька ў лапцях было танцаваць,
 Калі весялосць была ў сэрцы.

У лапцях хадзілі, у тканым бялі,
 Кажух быў заместа ватуці.
 Усё ж мы па сёлах як людзі жылі,
 Сыны паднявольнай старонкі.

Як пушчы, як дрэвы, на роднай зямлі
 Карэннямі ў глебу ўрасталі,
 Жылі па-суседску, па-людску з людзьмі,
 Сыноў, як дубоў, гадавалі.

Навуці і школаў для нас не было,
 Пару класаў і тыя па-польску.
 Мы дыхалі продкаў святым таралом,
 Адвечнаю мудрасцю вёскі.

Так Коля з Барбарай жылі, працавалі,
 А над Беларуссю кружылі буслы,
 І іхняе хаты яны не міналі
 Ды дзетачак трое для іх прыняслі.

І прынеслі б яшчэ можа болей
 Спраўных сыночкаў на іхні парог,
 Калі б не вайна, не бяда, не няволя,
 Якую паслаў на зямлю нашу Бог.

І зноў на вайну тую ішлі міленькі,
 З іх мала хто з бою вярнуўся дамоў.
 І Коля здаў лейцы сыночку Сямёну,
 А сам, як і ўсе, на змаганне пайшоў.

Пакінуў салдат і каня, і кароўку,
 І дзетак маленькіх, і родны куток,
 На мілага сябра, на верную жонку,
 Пакінуў і выцер слязу нездарок.

Свой Нёман пакінуў, братоў і краіну,
 Усё дарагое пакінуў ў жыцці,
 Пайшоў на вайну, дзе так лёгка загінуць
 І цяжка жывому дахаты прыйсці.

Што ж, вайна дык вайна, гэта бой і агонь,
 Смерць там штодня заглядае ў вочы,
 Гэта і раны, і страшны палон,
 У які бедны Коля наш трапіў аднойчы.

Пяцьдзесят тысяч няшчасных, як ён,
 Іх у Драйчэз-Шаляр заганілі ў лагер.
 О, колькі пакутаў з тых жудасных дзён,
 І дзедкаў варожых, і лютае звягі.

З галаду пухлі, і з дрэваў кару
 Елі, як звер той ў галодныя зімы.
 І мерлі салдаты, усё меншаў іх круг,
 Аж вораг на дзве пагрузіў іх машыны...

«Чатырнаццаць тысяч чатырыста сорок сем» —

Запомніўся нумар той на цэлы век,
 Людзі як людзі на свеце ўсе,
 А ты толькі нумар, не чалавек...

Здаецца, той нумар да Колі прырос,
 Болям знявагі пяць яму грудзі.
 Куды б ні закінуў ў жыцці яго лёс,
 Праклятага нумару ён не забудзе.

Здохлага ў полі каня адкапалі,
 І галодныя людзі на падла напалі.
 Кожны кавалак сабе сілай урваў
 І, згладзіўшы, падліну жававу.

Але беларус наш не быў вельмі спрытны,
 Ён выхапіў конскае толькі капшта.
 Шчаслівы быў Коля, бо хто еў каня,
 Дык той не дажыў да наступнага дня.

Можа то жонка у Бога ўпросіла,
 Каб даў яе Колі цяргенне і сілу,
 Ці плакалі дзеці па бацьку ўначы,
 Як ў горы суровым яму памагчы.

Ён у 85 кілаграмаў паехаў,
 На 32 у няволі аж з'ехаў.
 Як бадзельчак, ім вецер хістаў,
 Сямейку сваю ў цяжкі час ўспамінаў.

І родную хату над Нёмнам ў сяле,
 І бохан сялянскі на белым сталі,
 І чуюць братнія сэрцы ў бядзе,
 Дзе літасць ад веку была у людзей.

Не, не школа пакінула ў сэрцах сляды,
 А людзкім нас навучылі дзяду,
 Каб брат не загінуў, каб сябра акрэп,
 З людзьмі мы дзялілі апошні наш хлеб.

Хоць няволяй падмяты калінавы куст,
 Дык усё ж чалавечнай сльве Беларусь...
 Заплакаў наш Коля ад хаты ў далі,
 І душой пакланіўся радзімай зямлі.

Усіх непамёрлых, галодных і ў ранах
 Суровыя злыдні прывезлі да пана:
 Дарма працаваць, ураджаі збіраць,
 Здэкі цяргеці і далей галадаць.

Роберт-памешчык лепш Колю пазнаў,
 Дык пазней воз і коні яму перадаў.
 Памешчык далёка, а тут, як упыр,
 Зноў Ёрдан ля Колі, ліхі брыгадзір.

Нікому не верыў, людзей не любіў,
 А Колю, як звер, усё шомпалам біў.
 Так Коля без руху два тыдні ляжаў,
 Пабітыя плечы ледзь-ледзь разгінаў.

Убогі той Ёрдан, суровы на здзіў,
 І бедны народ, што такога зрадіў,
 Што мучыць і б'е безабаронных на смерць,
 Такога пакуль што у нас не сустраць.

Не ўсе, аднак, немцы без сэрца і веры,
 Не ўсе былі злыдні, не ўсе былі зверы.
 Шміт Ота ў Берліне, што некалі жыў,
 Нявольнікаў нашых, чым мог, тым карміў.

Як мог, памагаў ім ў суровым палоне,
 Што нават купіў ім маленькі гармонік.
 Прыгожа, цудоўна нявольнік іграе,
 Што нават нямецкія сэрцы кранае.

Пачуў той гармонік нямецкі паніч,
 І ўжо не падняўся ў руках яго біч.

Заканчэнне.
 Пачатак у № 14.

І замест ударыць на хлопца кінуў
 Ды папаросу яму працягнуў.
 Як выйці на волю, як есці, як піць,
 Так захацелася хлопцу курыць.
 І ўсё ж папаросу ён ў вусны не ўзяў,
 А кінуў на зямлю й нагой растаптаў...

Пасля ўсіх мучэнняў, удараў ліхіх
 Варожае ласкі не трэба для іх.
 Каб вытрываць, выжыць, ды каб давялося
 Утаптаць гада у зямлю так, як папаросу...
 Што ж, прыйшоў час ўсім, здаецца,
 Цярпенням,

Ішла армія Саветаў, нясла вызваленне.
 І людзі, як цені, віталі сваіх,
 Спагады і волі чакалі ад іх.

І як ні былі ім нявольнікі рады,
 Усё ж не знайшлі тут спагады і праўды.
 Не адаслалі нікога дахаты,
 А нашага Колю забралі ў салдаты.

Быў ў Колі начальнікам Панамароў,
 Камандаваў іхнім атрадам.
 Салдацкая справа: заўсёды гатоў
 Выконваць баявыя загады!

І не заціхала ліхая вайна,
 Адныя другіх забівалі,
 Усё ж такі немцы слабелі штодня,
 А нашы на іх наступалі.

З ВЁСКІ ЗАЛОЗКІ НАД НЁМНАМАМ

Розна бывае ў суровай вайне:
 Перамога, палон ўперамешку,
 То пад канём, то зноў на кані —
 Крутыя жыццёвыя сцэны.

Вайна набліжалася хутка к канцу
 Праз усе чалавечыя мукі.
 Раз спірту шукалі, і Колі-байцу
 Папаўса сам Ёрдан у рукі.

Са страху нягоднік збялеў і дрыжаў,
 Убачыўшы Колю-салдата.
 Ён літасці з боку байца не чакаў,
 А хутчэй чакаў лютай расплаты.

Успомніў баец і пабоі, і жах,
 Мукі, голад, і боль, і цяргенні,
 А Ёрдана жонка і дзеці ў слязах
 Ужо пасталі прад ім на калені.

Прасілі, каб злыдню жыццё дараваў,
 Самыя баяліся смерці.
 А Коля судзіў над імі стаяў,
 І крыўда ўздымалася ў сэрцы.

І кроў забурліла аж недзе з глыбінь,
 Кроў продкаў мужыцкіх прыгонных:
 Яны біліся мужна адзін на адзін,
 Усё ж не білі ў жыцці безабаронных.

Скурчыўся Ёрдан, нягоднік і трус:
 «Што ж, помні, ліхі чужаземец,
 І Богу падзякуй, што я беларус,
 Што я чалавек, а не немец».

З ласкі маёй уставай і жыві,
 Калісьці і так акалееш,
 Напісь даволі ты нашай крыві,
 Але мы «піць крыві» не умеем.

Пакайся за подласць, за здзек, за прымус,
 Біся пакорна ў грудзі.
 Знай, ёсць на свеце зямля Беларусь,
 Яшчэ там ёсць спраўдныя людзі!

Вось я непісьменны, без класаў і школ,
 Хоць помста ў сэрцы бушуе,
 Перамагаю свой гнеў і свой боль,
 Жыццё табе сёння дарую!

Ёсць край найдарожшы, дзе Нёман пльве,
 Лясы там, пясчаныя землі,
 Вякі там славуэтае племя жыве,
 І я прадстаўнік таго племені!

Калісьці з людзьмі жыў вялікі Хрыстос,
 Праз любоў навучаў і праз роўнасць,
 Жыццё за людзей ён ў ахвяру прынес,
 Гэта ён загадаў нам дароўваць.

Вы кажаце: бедныя, цёмныя мы,
 Чужынцаў нявольнікі вечныя,
 Дык хто з нас ад свету і хто з нас ад цьмы,
 Судзі ж сёння сам, чалавеча!

Прыйшла перамога, падбіты Берлін,
 І выгляд руінаў злавешчы,
 І радасць такіх незабытых хвілін,
 Як на Эльбе славуэта стрэча.

Водгулле сціхла крывавай вайны,
 І мірны ўжо сорок пяты,
 Лічыў, пералічваў, дзе ўпалі сыны,
 І да сям'яў варочаў салдатаў.

Аднойчы і Коля над Нёмнам прыйшоў,
 У родную хату, ў Залозкі.
 У баях, у няволі ён многа гадоў,
 Як не бачыў радзімае вёскі.

Барбара змянілася, сыночак акрэп,
 Дачушкі ўжо павырасталі,
 Была свая хата, карова і хлеб,
 І толькі ўсе бацьку чакалі.

Як добра да роднае хаты прыйсці,
 Цякуць слязы на змучаным твары,
 Ён ўспомніў цяпер, як ніколі ў жыцці
 Нават не прыкрыкнуў на Барбару.

Вярнуўся таму, што так многа цяргей,
 Бедаваў у гэтым пекле палонным,
 А, магчыма, таму, што стрымаў боль і гнеў,
 Не мучыў і не біў безабаронных.

Так вярнуўся, ступіў гаспадар на парог,
 Усю сямейку застаў ў сваёй хаце,
 Мо таму, што ў жыцці рабіў людзям дабро,
 Рабіць зло кожны дурань патрапіць.

Зарунеюць палі, засінеюць ляны,
 Калі цяжкай пакутнай дарогай
 Зноў вярнуўся жывым гаспадар іх з вайны,
 Значна, варт быў ён гэтага ў Бога.

Яго школай была мудрасць нашай зямлі,
 Мудрасць нашых былых пакаленняў,
 То ад іх мы сваю працавітасць ўзялі,
 Вытрываласць і чыстасць сумлення.

І хоць час наш з мінулаасцю не параўнаць,
 Сёння школы, машыны на свеце,
 Усё ж быць як людзьмі, як людзей
 шанаваць,

Ад дзядоў нахай вучацца дзеці.

Па вайне зажылі Коля з Барай нязгорш,
 Пайшлі дзеці ў школу вучыцца.
 А дзе праца і толк, там і спорыцца грош,
 Дык было ўжо за што заціпацца.
 Не вузенькі надзел, не кавалак зямлі,
 Як калісь ў нашым краі вялося.
 А асвету яны сваім дзецям далі,
 Каб лягчэй ім на свеце жылося.

Бо з асветаю сёння другі чалавек.
 А не ўсім так жыццё дагэдзіла:
 Пару тыдняў ўсяго за дзіцячы свой век
 Бара бедная ў школу хадзіла.

Часам сніліся ноччу алавкі і папер,
 І ахвота была да навукі.
 То таму так рашуча бабуля цяпер
 Заганяе вучыцца унукаў.

А прайшло з таго часу нямала ўжо год,
 Як гулялі над Нёмнам яшчэ.
 Расквіццёся, разросся харошы іх род,
 А ў дзядоў ўжо чубы пабалелі.

Усё працуюць яшчэ, часам чарку п'юць,
 Калі ў хату радня сабярэцца.
 І старыя, забытыя песні пяюць,
 Што пльвуча аж з-над самага сэрца.

Як вякі, гоніць хвалі тут Нёман стары,
 Нешта з ветрам гамоніць Залозка,

Ларыса ГЕНІЮШ

І ў глыбоку пльвучы, у крутыя віры
 Ловіць песняў другіх адгалоскі.
 Успамінаюцца Нёмну старыя часы,
 Часам голад і сяле напярэдні.
 На пльтах дзеючкі. Скрозь бары і лясы
 І тужлівыя родныя песні...

Сіні Нёман пльве, абмінае сады,
 Недзе ў далі нашу мову адносіць,
 Топіць песні ў вадзе, зацірае сляды,
 Ды вятры па ёй толькі галосіць.

Служыць Нёман цяпер быццам людзям
 другім,
 Ім машыны і трактары мые.
 Ужо не беляць палотнаў жанчыны над ім,
 Вады коні не п'юць варанья.

Толькі часам вясной запяюць салаўі,
 Ды бывае ў вялікае свята
 На мурожных лугах, у зялёным гаі
 Яшчэ песню зацягнуць дзядзяты.

Калі скончыцца дзень і сум душу кране
 Успамінаю трывожным нейкім,
 Дык, здаецца, чутно, як калісь, як раней,
 Быццам плача над доляй жалейка.

Стаяць сумна сягоння над Нёмнам Залозкі,
 Вечарамі ніхто тут не тчэ, не прадзе.
 Хаты новыя, ды не пазнаць старой вёскі,
 Але ў хатах багатых ўжо меней людзей...

Як буслы, сыны з гнёздаў сваіх адлятаюць,
 Іх ўжо Нёман не вабіць, ні хата, ні сад,
 Толькі вёсны буслоў зноў да сёлаў
 вяртаюць,

А сыны не вяртаюцца ў хату назад.
 У хаце новай цяпер Мікалаі і Барбара
 Жывуць згодна і мірна ля Нёмна-ракі.
 Прамінула жыццё, надыйшла ўжо старасць,
 А яны надалей быццам два галубкі.

Беларуская, родная кроў ў іхніх жылах,
 Каб была памяркоўнай, дастойнай сям'я.
 Калі любяць у нас, дык да самай магілы,
 Пакуль смерць не разлучыць,
 не возьме зямля.

Коля з Барай даўно дзяцей вывелі ў людзі,
 Далі кожнаму ў рукі асвету як след.
 Надалей працавіты і цяжкі іх будзень,
 Цяпер унукаў гадуюць, выводзяць у свет.

Няхай вучаць, гадуюць, працуюць пакрысе,
 Ні хваробы, ні старасць каб іх не змаглі,
 Каб такія, як Бары, у нас не зьяліся,
 Каб такія, як Коля, у нас вечна жылі!

Паклон нізкі табе, родны край дарагі,
 Сівы лес і шырокае поле,
 І табе, мілы Нёман, шырокі, даўгі,
 Паклон нізкі вам, Бары і Коля.

Пражылі Вы разам пяцьдзесят доўгіх год,
 Нёман чуў вашы песні і жалі,
 Бачыў радасць жыцця і пакуты нягод,
 Калі вас на гады разлучалі.

Бачыў Колі любоў, шчырасць Барыных слёз,
 Як раслі, гадаваліся дзеці.
 Вашы чыстыя сэрцы ён бачыў наскрозь,
 Мо таму захаваў вас на свеце.

Дык жывіце яшчэ ў сваім родным сяле
 І не знайце ні гора, ні мукаў
 Столькі доўгіх гадоў, колькі Бог вам пашле,
 Ды гадуіце, вучыце унукаў.

Каб не ведалі больш ні вайны, ні бяды,
 Святам чарка, а праца ў будзень,
 Каб натураў унуці былі, як дзяды,
 Гэта знача — дастойныя людзі!

Мілай Бары падзяка за працу яе,
 Над дзядзьмі недаспанья ночкі.
 Хай зязюлька ў бары яшчэ шмат накуе
 Вам абойм харошых дзянёчак.

Галавы не схіляй яшчэ, Коля, наніз,
 Яшчэ чарка Твая недапіта,
 Ды забудзься, браток, як ты некалі грыз
 У горы конскае тое капшта.

Хай не сніцца вайна, лагеры па начах,
 Смерць сяброў, цяжкі бой чалавечы,
 Не прыходзіць той Ёрдан ні ў думках,
 ні ў сне,

Што лупіў цябе шомпалам ў плечы...
 Пакуль мір і спакой, пакуль хлеб на сталі,
 Стаяць ў бары каўбасы ў місках.
 Дзякуй Богу, што ходзім яшчэ па зямлі
 І што ўсюды людзьмі засталіся.

Паклон нізкі табе, родны край дарагі,
 Сівы лес і шырокае поле,
 І табе, мілы Нёман, шырокі, даўгі,
 Паклон нізкі вам, Бары і Коля!

Паэма друкуюцца ўпершыню.
 1978 год.

УСПАМІНАЙМА ПРА ІХ!

ЯНКА МАЎР

10 мая яму споўнілася б
 Сто пянаццаць гадоў. Называю
 гэту лічбу з пачывай прапісной літары.
 І ў той жа час думаю, што ўсім, хто
 блізка і добра ведаў Маўра,
 зусім не было б нечакана і
 дзіўна, калі б ён раптам з'я-
 віўся на такую ўрачыстую
 гаворку пра яго — з'явіўся
 сам! Ды яшчэ не проста так
 узвышана-святочна, а як які-
 небудзь свавольнік хлапчук
 праімчаў вярхом на "бярэ-
 завым кані"...

Да самай глыбокай старасці — а ён пражыў восем-
 дзясат восем гадоў — усімі
 сваімі ўчынкамі Маўр нагад-
 ваў хлапчука-свавольніка. Ва
 ўсім і заўсёды нечаканы вы-
 думшчык і фантазёр, ён і
 псеўданім сабе выдумаву не-
 тутэйшы (настаўнік географіі
 Іван Міхайлавіч Фёдарэў) —
 Маўр. Гэта імя мела дзіў-
 ную прыцягальную сілу і так
 назвычайна змяняла сваім
 нетутэйшым зместам:
 Маўр... Ды амаль і ўсе
 першыя кнігі Маўра былі пра
 далёкія-далёкія краіны: Но-
 вая Гвінея, Інданезія, Вогнен-
 ная Зямля, востраў Цэйлон,
 Кітай, Італія. Адтуль жа з'яві-
 ліся і тыя дзіўныя героі, якія
 адразу ж і на ўсё жыццё па-
 панілі ўражлівыя дзіцячыя
 душы: Нонг, Сапул, Пандо,
 Селім... А ўспомніце, якое
 задавальненне было паў-
 тарыць — хто хутчэй! — не-
 абдымнае імя туземнага ім-
 ператара: "Сусухуна Па-
 ку, Бувона, Сенапаціс, Ін-
 гнагалога, Нгабур — Рах-
 ман, Сайдын-Панатага-
 мам"!

Янка Маўр пакінуў сваім
 чытачам-дзецям цэльную бі-
 біятэку ўласных кніг!..

"У краіне райскай птуш-
 кі", "Сын вады", "Амок",
 "Слёзы Тубі", "Палескія
 рабінзаны", "Чалавек ідзе",
 "Шлях з цемры"...

У кнігах Янкі Маўра юны
 чытач адкрываў не толькі но-
 выя астравы, архіпелагі,
 краіны... У іх ён адразу ж
 адшукаў і знаходзіў сабе
 сяброў. І сам становіўся ад-
 даным сябрам.

Рамантык. Гуманіст. Гэта
 з яго палымаяні ініцыятывы
 стварылася кніга "Ніколі не
 забудзем", напісаная самімі
 беларускімі дзецьмі, што
 выцярпелі ўсе жахі і пакуты
 фашысцкіх канцлагераў і цу-
 дам засталіся жыць...

Не дай Божа, каб такі лёс
 сустрэў новыя пакаленні на-
 шых дзяцей.

Янка Маўр як не кожны з
 дзіцячых пісьменнікаў умеў
 радавацца дзіцячаму шчас-
 цю.

...Хлапчуку маці купіла
 новую шапку. І вось ён ідзе,
 перапоўнены сваёй радас-
 цю, і не ведае, каму раска-
 заць пра яе ў такі сонечны —
 вакол шчэбет птушак, над
 галавой такі блакіт! — дзень.
 І вось яны параўняліся, два
 шчаслівыя чалавекі...

— Якая ў цябе, брат, цу-
 доўная шапка! А казырок як
 блішчыць! — здагадаўся, не
 стрымаў свайго захаплення
 старэйшы.

— Гэта мама мне купіла!
 — яшчэ больш заззяў хлап-
 чук.

...Я чула гэта апавяданне
 з вуснаў самога Янкі Маўра
 некалі ў нашых Каралішчаві-
 чах, яшчэ калі яно не было
 надрукаванае... І трэба бы-
 ло бачыць, якім шчаслівым,
 як дзіця, ён адчуваў сябе
 сам, расказваючы пра тую
 выпадковую шапку!

Потым, у кніжцы ўжо, ён
 назваў сваё апавяданне так-
 сама "Шчасцем"...

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

ЦІКАВЫЯ ВЫДАННІ

«ГЕРАЛЬДЫКА БЕЛАРУСКИХ МЕСТАЎ»

Паміж чалавечым жыццём і жыццём горада існуе некаторае падабенства. Як і людзі, гарады нараджаюцца, растуць, дасягаюць свайго росквіту, потым старэюць і ўвогуле знікаюць. Ёсць сярод іх доўгажыхары, узрост якіх налічвае шмат стагоддзяў. Яны і зараз крочаць у будучыню. Лёс другіх прыпынены поўнасцю бурлівымі хвалямі яе вялікасці Гісторыі. Трэція вытрымалі ўціск гэтых хваляў, але рост іх затрымаўся, яны згубілі сваё колішняе значэнне, на змену ім нарадзіліся новыя цэнтры, пакінуўшы старым другарадную ролю. Але сведчаннем іх былога гонару і славы засталіся старажытныя гербы, якія нагадваюць сучаснікам і нашчадкам пра багатую мінуўшчыну.

Дарэчы, гарадскія гербы прыцягваюць усё большую ўвагу шырокіх колаў аматараў старажытнасці, краязнаўцаў, усіх, хто любіць сваю Бацькаўшчыну і яе гісторыю. Выяву гарадскога герба можна сустрэць сёння, уязджаючы ў той або іншы горад, на старых будынках. Да гарадской геральдыкі, айчынай гісторыі павялічваецца цікавасць. Гэта бяспрэчна. І таму як нельга дарэчы і да часу выдавецтва «Полымя» выпусціла ў свет кнігу «Геральдыка беларускіх местаў». На яе старонках змешчаны гербы, якія мелі гарады нашай Беларусі на працягу ад некалькіх дзесяцігоддзяў да некалькіх стагоддзяў.

Выданне складаецца з дзвюх частак. У першай падаецца агульная карціна ўзнікнення

мескай геральдыкі і асноўныя вехі гэтага працэсу. У другой прыведзена інфармацыя аб тых гарадах, якія мелі гербы альбо для якіх яны былі спраектаваны. У дадатку размешчаны выявы і іншыя матэрыялы, якія тычацца нашай гербавай спадчыны.

Шмат цікавага чытачы ўведаюць з раздзелаў кнігі «Сімволіка гербаў», «Шляхі развіцця гарадской геральдыкі», «Сімвалы незалежнасці».

Каб чытачы маглі лягчэй арыентавацца, гербы, атрыманыя ў «майдзборскае верам'е», падаюцца на тарках (старажытная назва асобага роду шчытоў, якія ўжываліся ў час рыцарскіх турніраў. — І. П.) рэнесансна-барочнай формы. Для больш позняга перыяду ўжыта характэрная для таго часу «руская» (або «французская», як яна называецца ў Расійскай геральдыцы) форма шчыта.

У кнігу таксама ўключаны звесткі аб местах, якія аб'ядноўваліся агульнай геральдычнай традыцыяй і ўваходзілі ў этнічныя і гістарычныя межы Беларусі. Шэраг іх знаходзіцца сёння ў суседніх дзяржавах.

Трэба дадаць належнае аўтару Анатолю Цітову: выданне чытаецца з неаслабнай цікавасцю. Тэкст удала дапаўняюць каляровыя ілюстрацыі. Кніга мае сучаснае паліграфічнае афармленне, добры дызайн. Афармленне зрабіў мастак А. Бажэнаў.

Іосіф ПАЖОГА.

Вітольд Ермалёнак выкладае гісторыю ў Мёрскай сярэдняй школе № 3. І адначасова з захопленнем займаецца краязнаўствам, збіраючы па крупінках гісторыю Мёрскага раёна. У гэтым яму дапамагаюць юныя гісторыкі, яго вучні, члены клуба «Арганаўты мінулага». Сіламі членаў клуба і іх нястомнага настаўніка ў школе створаны свой краязнаўчы музей, дзе сабраны самыя розныя экспанаты ад рэліквій да гістарычнага перыяду, да бытавога рыштунку, нумізматыкі пачатку нашага стагоддзя.

Вітольд Антонавіч, знаёмячы наведвальнікаў з экспанатамі, заўсёды расказвае і гісторыю іх з'яўлення ў музеі. Такіх гісторый сотні. І кожны новы экспанат прыдчыняе адзін з фрагментаў гістарычнай мазаікі Мёршчыны.

НА ЗДЫМКУ: Вітольд ЕРМАЛЁНАК у школьным музеі.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БелТА.

АЛЕСЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

звартаючыся да класа і прысутных студэнтаў і выкладчыкаў: «У вас во всех это есть. Твар — это лицо, все это знают!» Плакала я, капі мяне абвінавацілі, што я сарвала ўрок у студэнткі. А я была ўпэўненая, што ў кожнага ёсць «твар». Вось гэтак і ламаліся лёсы беларусаў, беларускіх дзяцей, а разам з імі і лёс Беларусі. І ўсё ж беларусы — людзі вытрывалыя, вытрывалыя. Не скарылася перад лёсам і сям'я Лёсікаў, Лявіцкага. Спакваля пачала ладзіць жыццё на новым месцы. Алесь скончыла педагагічнае вучылішча, усё жыццё працавала настаўніцай. Жывучы далёка ад Радзімы, яны часта згадвалі Беларусь, Карпілаўку, Мінск. Успаміналі пра колішняе жыццё. Радзіма Беларусь магнітам цягнула іх да сябе. Скажам, вельмі запомнілася Алесі іхняя пабыўка ў Мінску ў чэрвені 1941 года. Прыезд шмат каму ў Мінску нарабіў шоку. І зразумела чаму: Алесь і Люцыя былі ж Лёсікавы. Адна хіба цёткача Уладзя — Купаліха — сустрэла іх сардэчна. Яна з вялікай цяжкасцю купіла ім білеты ў тэатр. Якіраз гэтай парой тут гастралюваў якісь маскоўскі тэатр. Усе хадзілі глядзець вельмі тады вядомую актрысу Тарасаву. Паказвалі «Крамлёўскія куранты». А назаўтра пачалася вайна...

Жыла Алесь з Люцыяй у Самахвалавых. Апошнюю ноч нававалі ў колішніх сваіх суседзяў Чакалінскіх. Янкі Купалі чамусь не напаткалі. У Коласа былі нядоўга — мо з гадзіну. Міцкевічы ж былі ім сваякі. Купала — хросным бацькам.

Мінск пакінулі на трэці дзень вайны... На бетонным мосце іх прыспела бамбэжка. Запомнілася паніка, кроў, слёзы...

Пакідалі Мінск пешкі...

Былі і пасляваенныя пабыўкі на Радзіме. Кожная з іх вартая згадкі, успамінаў. Але згадаем адну. Яна ўжо адбылася пасля смерці маці — Ванды Лявіцкай. Яе заповітнаю мараю было наведаць бацькаву магілу. Але зрабіць гэтага ёй самой не выпала. Тады яна наказала зрабіць гэта сваім дзецям і ўнукам. І вось летам 1980 года Алесь разам з сваёй дачкой Галяй і ўнукамі вырвалася з далёкай Татаркі, з далёкай Стаўрапольшчыны, праз Мінск у Вільню, каб пакланіцца магілцы свайго сльнянага дзядулі і прадзеда. Пра гэтае сваё падарожжа, поўнае прыгод і хваляванняў, Алесь распавядае так: «Пра тое, што дзед мой спачывае вечным сном у Вільні на магілках Росаў, нам напісала Люд-

віка Антонаўна. Яна ліставалася з мамай з сямідзесятых гадоў. Мама вельмі хацелася наведаць магілку. Яна ўжо хварэла і, безумоўна, з'ездзіць не змагла. Я наважылася здзейсніць яе просьбу. Летам 1980 года мы з дачкой Галяй і ўнукамі прыехалі ў Мінск. На другі дзень паехалі раницай у Вільню. Надвор'е ў Мінску было хмурае, а ў Вільні — дождж. Мы рашылі не глядзець Вільню, а толькі шукаць пагост Росы. Пыталіся ў дачкай — людзі казалі, што гэта недалёка ад вакзала. Пайшлі пешшу. Вымаклі да ніткі. Праз усю дарогу пыталіся, як дайсці да магілак. «Ды тут дзве шагі!», — казалі ім стрэчныя. А гэтыя «дзве шагі» амаль два кіламетры. Нарэшце дайшлі. У нас дома быў здымачак магілкі Ядвігіна. Яго таксама прыслала мама Людвіка Антонаўна. Мы зайшлі ў далёкі кут, абыйшлі амаль палову магілак, аднак дзядулевай магілкі не знайшлі. Гадзіне адзінаццатай-дванаццатай раницы на магілках з'явіліся людзі. Мы пайшлі ў кантору — так мы назвалі. Спыталіся, ці не ведаюць, як знайсці магілку, мо ёсць кнігі, улік. Толкам ніхто не ведаў. Мы засмуціліся, нашы кветкі завялі, растрапаніліся і вельмі нагадвалі нас — мокрых, замурзаных і растрапаных. Праз нейкі час, а мы настойліва нікуды не ішлі, падышла жанчына і сказала, што яна апякунша магілкамі пісьменнікаў, і павяла нас. А там і весці не трэба было — усё, як цяпер ведаем, побач. Дзядулевай магілкі за некалькі крокаў ад брамы каплічкі. Мы, лічы, знайшлі самі. Яны не маглі чытаць на помніку — там надліс зроблены лацінскімі літарамі — таму і не ведалі, а мо і не цікавіліся. На магілцы рос вялікі куст белых пінаў. Яны цвілі, і моцны дождж і вецер прыбіў кветкі да зямлі, пры-

нуў, і, здавалася, яны спачувалі нам, што нашы кветкі вартыя жалю. Мы пастаялі. Жанчына распыталася, хто мы, адкуль, хто тут пахаваны, і пакінула нас адных. Развітваючыся, мы шчыра, з усяго сэрца падзякавалі ёй. Галя дала ёй грошай. Ведаю, няшмат, у нас іх заўсёды ў саміх не вельмі было. Ды і жанчына была на падвыпінку. Неўзабаве і мы пайшлі на вакзал. Там сагрэліся і паехалі назад, у Мінск...

Меркавала Алесь у Вільні напаткацца і з даўняй Вандзінай сяброўкай — Зоськай Верас. Але і зноў не пашчасціла: не зусім дакладна запісалі тэлефон. Гэтак зняможня і расчараваня і вярнуліся ў Мінск...

Усё ж, што ні кажыце, а моцны голас продкаў. Дзе той Стаўрапольскі край, дзе тая Татарка, а дзе Вільня!... Але нішто не спыніла нашчадкаў Ядвігіна Ш. Двое ці болей сутак дарогі і адно адзінае дзеля таго, каб паглядзець на магілку свайго продка, каб выканаць матулін наказ. Хіба гэта не ёсць найвышэйшая праява і сямейнага, і грамадзянскага абавязку.

Алесь Лёсік семдзесят пяць. Яна дапамагае, як можа, нашым даследчыкам, прынамсі аўтару гэтых нататак, сваімі ўспамінамі ўзнаўляць падзеі і факты з жыцця Лявіцкіх, Лёсікаў і агульны гістарычны малюнак даўно мінулых гадоў. Без яе згадак, без яе ўспамінаў нашмат было б бяднейшае ўяўленне і пра Ядвігіна Ш., і ягоную дачку Ванду, пра Язэпа Лёсіка. Хай жа час і разуменне дазволіць ёй прыгадаць усе іншыя драбнічкі з побыту Карпілаўкі, Лявіцкіх, Лёсікаў, бо больш гэтага зрабіць няма каму.

Уладзімір СОДАЛЬ.

РЭДАКТАР, ВЫДАВЕЦ, ПІСЬМЕННІК

75-годдзе адзначыў заснавальнік беластоцкага тыднёвіка «Ніва» і яго нязменны рэдактар на працягу 33 гадоў Георгій Ваўкавыцкі (выступае таксама пад псеўданімам Юрка Зубрыцкі). Гэта чалавек няпростага лёсу. У гады мінулай вайны быў вязнем фашысцкага канцлагера, ваяваў на фронце, скончыў Літаратурны інстытут імя А. М. Горкага ў Маскве. Дзякуючы ўлюбёнасці Г. Ваўкавыцкага ў беларускасць, «Ніва» паступова ператварылася ў выданне, якое шырока асвятляе жыццё беларусаў у Польшчы.

Адначасова Г. Ваўкавыцкі быў заснавальнікам Літаратурнага аб'яднання «Белавежа», рэдагаваў творы літаратараў, якія ўваходзілі ў гэтую суполку, выдаваў «Беларускія календары», займаўся іншай культурна-асветніцкай дзейнасцю. Напісаў некалькі кніг пазэі, гумару, эсэ, успамінаў. Сярод іх вылучаецца «Віры», што выйшла ў Беластоку ў 1991 годзе і мае падзаглавак «Нататкі рэдактара». У ёй Г. Ваўкавыцкі расказвае пра шмат якіх падзеі культурна-грамадскага жыцця на Беластоцчыне, дзельца сваімі ўражаннямі падчас працы ў якасці галоўнага рэдактара «Нівы», расказвае пра выданне беларускіх кніг.

НАШ УКРАЇНСКІ СЯБАР

75-годдзе вядомага ўкраінскага пісьменніка Міколы Алейніка — прыемная нагода згадаць яго добрым словам. Многія яго творы, у першую чаргу аповесці пра Лёсію Украіну («Лесья» ў дзвюх частках) і «Утрапёная», якія ў перакладзе выхадзілі ў Мінску, прасякнуты матывамі дружбы ўкраінскага і беларускага народаў. М. Алейнік неаднаразова бываў на Беларусі, сябраваў з Міколам Засімам. Ён пераклаў раманы «Атланты і карыятыды» Івана Шамякіна (разам з Рыгорам Кулінічам), «Плач пералёккі» і «Апраўданне крыві» Івана Чыгрынава, аповесць Хведара Жычкі «Дзе растуць бясмертнікі», апавяданні Аляксея Кулакоўскага, Івана Навуменкі і іншых пісьменнікаў. У сваю чаргу, творы М. Алейніка па-беларуску перакладалі Вольга Іпатава, Хведар Жычка, Уладзімір Шахавец...

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з сусветнымі краінамі (таварыства «Радзімы»).

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97, 213-32-80, 213-30-15, 233-16-56, 213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і адрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 1 835 экз. Індэкс 63854. Зак. 607. Падысана да друку 13.04.1998 г. у 12.00. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.